

**HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ**

Resim Anasanat Dalı

PARÇALANMA VE GİZDÖKÜMCÜ GÖRSEL ANLATIMLAR

Bahar Ata

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2020

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ

Resim Anasanat Dalı

PARÇALANMA VE GİZDÖKÜMCÜ GÖRSEL ANLATIMLAR

Bahar Ata

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2020

PARÇALANMA VE GİZDÖKÜMCÜ GÖRSEL ANLATIMLAR

Danışman: Prof.Dr. Hasan Kıran

Yazar: Bahar Ata

ÖZ

Ata, Bahar, *Parçalanma ve Gizdökümcü Görsel Anlatımlar*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2019.

Türkiye’de “itiraf edebiyat” adıyla da bilinen Gizdökümcü şiir 1950’li yılların sonu ile 1960’lı yılların başında ortaya çıkan bir anlatım türüdür. Gizdökümcü şiir aynı zamanda şairin “şahsi” ya da “ben” içeren öğelerin sıkça kullandığı bir türdür. Bunun anlamı, şairin ana konusu kendi hayatıdır; dolayısıyla kendi hayatıyla ilgili fazlasıyla ayrıntı paylaşır. Kişi, kendi hayatında yaşadığı travmatik olayları yazıda yaratıcı bir süreç sonucu yeniden yaşar. Tezin odak noktası ise sanatçının gizdökümcü anlatımı kullanarak kendi yaşantısını görsel yolla aktarmasını ele almaktadır.

Parçalanma kavramı bu anlatım türünde duygu durumunun resimsel ifadesinde başvurulan bir teknik olarak, biçimsel bir yapı ile karşımıza çıkar. Parçalanmadaki amaç, gizdökümcü türle birleştiğinde yaşanan ruhsal durumun ortaya çıkarken yarattığı parçalanmayı göstermektir. Araştırma kapsamında yapılan çalışmalar parçalanma kavramı çerçevesinde kullanılan biçimsel yapı üzerine odaklanmıştır.

Gizdökümcü anlatım türü, kimlikleriyle var olmuş sanatçıların eserleri üzerinden türe ait çalışmaların incelenmesini; bu eserleri üretirken sanatçıların yaşadıkları travmalardan nasıl beslendiklerini ve tüm bu travmalarla dolu sancılı yaşamların sanata dönüşümlerini araştırma konusu olarak ele alır. Tez oluşturulurken literatür araştırması yapıldıktan sonra uygulama çalışmaları yapılmıştır. Baskı ve resim olarak üretimler kolaj mantığında uygulanmıştır. Parçalanmalarla biçimsel ifade sağlanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Parçalanma, İtiraf, Gizdökümcü Tür, Gözdökümcü Sanatçı, Arınma, Acı, Ölüm, İntihar

FRAGMENTATION AND CONFESSIONAL VISUAL COMMENTARIES

Supervisor: Prof.Dr. Hasan Kiran

Author: Bahar Ata

ABSTRACT

Ata, Bahar *'Fragmentation And Confessional Visual Commentaries'* Master's Thesis, Ankara, 2019

The confessional poem genre was originated between 1950s and 1960s which generally uses concepts including terms such as "personal" or "I". Therefore, the artist's main concept is himself/herself, sharing numerous details about his/her life. The artist reenacts the traumatic events by using confessional narrative as a result of a creative writing process. The focus of the thesis is the visual representations created by the artist by using the confessional narrative.

The term fragmentation is a technique including a stylistic structure which is used to express the visual representation of the emotional state of mind. When fragmentation is combined with confessional narrative, its main goal is to demonstrate the fracture which is created by the mental situation. Studies surrounding the research focus on the stylistic structure used in the frame of fragmentation technique.

The confessional narrative deals with the analysis of the artists who reflect themselves on their works and studies surrounding these works, the fact that artists reflect their trauma while they create these works by studying how they turned their misfortunes into works of art. During the creation of the thesis, after literature research, application studies were carried out. Productions as gravure and paintings were applied in collage logic. Formal expression has been attempted with fragmentation. Pictorial expression was experimented with fragmentation.

Key Words: Fragmentation, Confession, Confessional Art, Confessional artist, Trauma, Death, Purification

gila ile behzat'a...

İÇİNDEKİLER DİZİNİ

ÖZ	i
ABSTRACT	ii
İTHAF	iii
İÇİNDEKİLER DİZİNİ.....	iv
GÖRSEL DİZİNİ	v
GİRİŞ.....	1
1.BÖLÜM: PARÇALANMA VE GİZDÖKÜMCÜ TÜR	4
1.1.Parçalanma Kavramı ve Biçimsel İfadesi	4
1.2.Gizdökümcü Tür Üzerine	7
1.2.1.Tanımı Tarihçesi	7
1.2.2.Önde Gelen Sanatçılar Üzerinden Bu Türe İlişkin Eserlerin İncelenmesi	10
1.2.2.1.Sylvia Plath	11
1.2.2.2.Anne Sexton	17
1.2.2.3.Louise Bourgeois	23
1.2.2.4.Tracey Emin	29
2. BÖLÜM: GİZDÖKÜMCÜ TÜR İLE SANATSAL YARATI	34
2.1.Freudyen Bakış Açısıyla Sanatçıların Bilinçdışı Yaratım Edimi	47
2.2.Gizdökümcü Türde Acı, Ölüm Teması ve İntihar	49
3. BÖLÜM: ÖNCEKİ BÖLÜMLERİN ÇIKARIMLARI DOĞRULTUSUNDA GÖRSEL ANALİZ ÇALIŞMALARI	52
SONUÇ	79
KAYNAKLAR	82
YAYINLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	86
ETİK BEYANI.....	87
YÜKSEK LSA TEZİ ORJİNALLİK RAPORU	88
MASTER'S THESIS ORIGINALITY REPORT.....	89

GÖRSEL DİZİNİ

Görsel 1. Robert Rauschenberg, Skyway, 1964	5
Görsel 2. Sylvia Plath Fotoğraf	11
Görsel 3. Bahar Ata, Cadı, 2018	13
Görsel 4. Anne Sexton Fotoğraf	17
Görsel 5. Bahar Ata, Çifte Görüntü, 2018	19
Görsel 6. Louise Bourgeois, The Destruction of the Father, 1974	24
Görsel 7. Louise Bourgeois, Maman, 1999	26
Görsel 8. Louise Bourgeois, Femme Maison, 1947	27
Görsel 9. Louise Bourgeois, Femme Maison, 1947	28
Görsel 10. Tracey Emin, My Bed, 1998.....	30
Görsel 11. Tracey Emin, Everybodies Been There, 1998	31
Görsel 12. Tracey Emin, Everyone I Have Ever Slept With 1963, 1995.....	32
Görsel 13. Tracey Emin, Everyone I Have Ever Slept With 1963, Detay, 1995	32
Görsel 14. Van Gogh, Tree Roots, 1890	35
Görsel 15. Edward Munch, Dead Mother and Child, 1897-99.....	36
Görsel 16. Frida Kahlo, Henry Ford Hospital, 1932	38
Görsel 17. Nan Goldin Cookie at Hawaii 5.0 Bathroom, NYC. 1986	39
Görsel 18. Nan Goldin, Nan and Brian in Bed, 1983	40
Görsel 19. Kathe Kollwitz, Woman With Dead Child, 1903	41
Görsel 20. Käthe Kollwitz The Widow I (Die Witwe I) 1923	42
Görsel 21. Käthe Kollwitz Son Otoportre Litografi, 1943	42
Görsel 22. Candy Chang Write A confession	43

Görsel 23. Candy Chang, Write A confession	44
Görsel 24. Nilgün Marmara Fotoğraf	45
Görsel 25. Bahar Ata, Cadı, Ağaç Baskı, 2018.	52
Görsel 26. Bahar Ata, ben-cadı, Ağaç Baskı, 2019	53
Görsel 27. Bahar Ata, Kendi İninde, Ağaç Baskı, 2018	54
Görsel 28. Bahar Ata, İsimsiz, Ağaç Baskı, 2017	55
Görsel 29. Bahar Ata, İsimsiz, Ağaç Baskı 2018	56
Görsel 30. Bahar Ata, Parçalanma, Ağaç Baskı, 2018	57
Görsel 31. Bahar Ata, Fragment, Metal Gravür, 2019	58
Görsel 32. Bahar Ata, Ev, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 2018.....	59
Görsel 33. Bahar Ata, İsimsiz, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 2018.....	60
Görsel 34. Bahar Ata, İsimsiz, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 2018	61
Görsel 35. Bahar Ata, Çifte Görüntü, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 2018	62
Görsel 36. Bahar Ata, Çifte Görüntü, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 2018	63
Görsel 37. Bahar Ata, İtiraf, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 2018	64
Görsel 38. Bahar Ata, İtiraf, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 2018	65
Görsel 39. Bahar Ata, İsimsiz, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 2018	66
Görsel 40. Bahar Ata, İsimsiz, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 2018	67
Görsel 41. Bahar Ata, İsimsiz, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 2018	68
Görsel 42. Bahar Ata, İsimsiz, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 2018.....	69
Görsel 43. Bahar Ata, İsimsiz, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 2018.....	70
Görsel 44. Bahar Ata, İsimsiz, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 2018	71
Görsel 45. Bahar Ata, İsimsiz, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 2018	72
Görsel 46. Bahar Ata, İsimsiz, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 2018.	73

Görsel 47. Bahar Ata, İsimsiz, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 2018	74
Görsel 48. Bahar Ata, İsimsiz, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 2018.....	75
Görsel 49. Bahar Ata, İsimsiz, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 2018	76
Görsel 50. Bahar Ata, İsimsiz, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 2018	77
Görsel 51. Bahar Ata, İsimsiz, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 2018	78

GİRİŞ

Bu tez edebiyatta “gizdökümcü” türü “parçalanma” kavramıyla birlikte ele alıp, bu iki nosyonu biçimsel olarak görsel bir dille ifade etmeyi amaçlamaktadır.

İngilizce *confession* sözcüğünden Türkçeye *gizdökümcü* olarak çevrilen, Türkçede de gizdökümcü tür diye tabir edilen “itiraf edebiyatı”; aynı zamanda literatürde "günah çıkarma" olarak bilinen günahkâr şiir; 20. Yüzyılın ikinci yarısında Amerika'da ortaya çıkmış bir yazı tarzıdır. Günah çıkarma şiirine şairin “kişisel” ya da “ben” şiiri de denilmiştir. Bu şiirlerin ana kaynağı şairin kendi kişisel hayatı olduğu için şairin hayatı hakkında çok şey anlatmaktadır. Öz itibarıyla, kişinin kendi hayatında yaşadığı travma yaratıcı olayların yazıda yeniden sahnelenmesidir. Bu tez ile edebiyatta öne çıkan gizdökümcü anlatımdan yola çıkarak görsel sanatlarda sanatçının yaşantısında başından geçen travmatik deneyimleri görsel yolla anlatması ele alınmaktadır. (Akın,2010)

Tezin birinci bölümünde Parçalanma kavramı ve Gizdökümcü türün kökenine inilip her iki nosyon tarihsel açıdan incelenmektedir. Akabinde, Parçalanma kavramının ne olduğuna ve bu tez içerisindeki anlamı, biçimsel yapısı ile ilgili bilgilendirme ve parçalanma ile kastedilen amaç irdelenmektedir. Gizdökümcü türü değerlendirmek, tanımlamak amacıyla bu türün önde gelen kimi sanatçıların eserleriyle aralarındaki bağı belirterek, onların eserlerinde yer verilen travmaları ele alışlarındaki yöntemleri irdelenmektedir. Yukarıda yer verildiği üzere gizdökümcü diğer bir deyişle günah çıkarma sanatçısı (confessional artist) kimlikleriyle var olmuş sanatçıların işleri üzerinden bu türe ait çalışmalar incelenmekte ve bu işleri üretirken, yaşadıkları travmalardan nasıl beslendikleri, tüm bu travmalarla dolu sancılı yaşamların netice olarak birer birer nasıl sanata dönüştükleri serimlenmektedir.

İkinci bölümde Gizdökümcü Tür ve Sanatsal Yaratı Arasındaki İlişkiye yönelik sanatsal yaratı üzerinden bir araştırma yapılmaktadır. Bu konuda üretmiş sanatçıların çalışmalarından örnekler sunulmaktadır. Bu bağlamda, Fruedyen bakış açısıyla bilinç dışı etkinin sanatsal yaratılar üzerindeki etkisi incelenmektedir. Devamında, Gizdökümcü türde üreten itirafçıların kendilerine seçtikleri temalardan biri olan acı ve ölüm kavramı sonucunun intihar düşüncesine kadar gidişinin süreçleri incelenmektedir.

Tezin üçüncü bölümünde ise önceki bölümlerin çıkarımları doğrultusunda görsel analiz çalışmaları yapılmaktadır. Gizdökümcü tür ile fragmente olmuş eserlere (baskı, resim, fotoğraf) yer verilmektedir. Tez kapsamında üretilen tüm çalışmalarda kullanılan biçimsel dil parçalanma olmuştur. Bu eserlerin bazılarında ise tez içerisinde yer verilen şairlerin şiirlerinden yola çıkarak üretilmiştir. Bu tez ile amaçlanan Gizdökümcü tür ile yaratım edimi gerçekleştirerek görsel bir dille biçimsel olarak parçalanma kavramının birleşiminin bir analizini yapmaktır.

Söz konusu üretimler baskı ve resim olmak üzere iki şekilde ele alınmıştır. Baskı işlerinde ağaç baskı ve metal gravür yöntemiyle işler üretilirken, bu eserlerde daha çok mistik bir anlatım söz konusudur ve mitolojik olarak cadı kavramı üzerinde durulmuştur. Resim alanında üretilen işlerde ise kolaj tekniği kullanılmıştır. Bu teknik ile kendi çektiğimiz çekimler ve buluntu olarak ele alınan fotoğrafların önce parçalanması, yeniden düzenlenmesi ve daha sonra ise dijital ortamda bir süreçten geçirilip tekrar basılıp tuval üzerinde yeni bir düzenleme yapılarak parçalanması işlemi uygulanmıştır.

Teze başlamadan önce üzerine düşünüp yazacağım çalışmanın tamamen beni anlatıyor olması bu tezi yazmamda ki itekleyici güç olmuştur. Tez kapsamında benim de çıkış noktam olan Nilgün Marmara'nın yazmış olduğu "Sylvia Plath'ın Şairliğinin İntiharı Bağlamında Analizi" tezi bu bağlamda önemlidir. Tez içeriğinde ele alınan sanatçıları seçerken özenli davranmaya ve kendimle benzer travmaları yaşamış sanatçıları seçmeye gayret gösterdim. Onların travmalarını ele alırken kendi travmalarımı sorgulamayı ihmal etmediğimden emin olabilirsiniz

Gizdökümcü türde üretmiş sanatçıların üretimlerindeki acı ve ölüm kavramları yaşamlarında her daim var olmuştur. Yaşam içerisinde çektikleri varoluş sancısı ile delilik noktası arasında yok olmaya başlayan bir hayat söz konusudur. Bilinçli bir ego ile bu hayatı yaptıkları üretimler doğrultusunda var etmeye çalışmışlardır. Yaşamın önlerine sunduğu bütün iğrençlikleri kusursuz bir şekilde sanata dönüştürürler. Rahatsızlığı rahatsızlık verecek şekilde ele alırlar. Birçoğu özellikle (kadınlar) toplum tarafından dayatılan durumlar karşısında içine hapsedildikleri bu kaostan kurtulmaya çalışırken yok olmuşlardır. Hissettikleri şey tam olarak her şeyin farkındalığında olma durumu tüm insanlığın acılarını kendi zihninde ve bedeninde hissetmek olarak tanımlanabilir. Böyle bir zihin ile sürekli sorgulamalar yaparak yaşamda var olmaya-var etmeye çalışmak büyük ızdıraplara sebebiyet vermektedir.

Tüm bu süreçlerde üretilen çalışmalarda, bireylerin hayatında yaşadığı acıların, travmaların ve duygu durumlarının kişilerde yaratmış olduğu duygulanım ile üretime geçmesi, bir diğer deyişle arınması ana konu olmaktadır. Bu tez içerisinde ele alınan şair ve sanatçıların, yaşadıkları travmaları süreç içerisinde izleyiciye aktaracak bir şekilde nasıl kaleme aldıkları veya görsele ne şekilde uyarladıkları gösterilmeye çalışılmıştır.

1.BÖLÜM

PARÇALANMA VE GİZDÖKÜMCÜ TÜR

1.1. Parçalanma Kavramı ve Biçimsel İfadesi

Modernizmden bugüne değin gelinen süreçte, kapitalist sistemle birlikte ortaya çıkan parçalanma kendini hayatın her alanında göstermiştir. Bununla birlikte, sanat alanında da değişen ve gelişen sistem içerisinde kendine büyük paylar çıkarmıştır. 1950'lerden bu yana sanatsal üretimde gerçekleşen değişimin etkisi tamda bu parçalanma kavramını bize açıkça vermektedir. Sanatçıların yaşamlarında birer tema olarak öne çıkan kişilikler, varoluşlar ve kaygılar geçmişten farklı olarak sanatçıların üretiminde bir dönüşüm ve değişiklik yaratmaya başlamıştır. Bu dönemle birlikte, sanat içerisindeki kaygı tamamıyla sorgulama üzerine bir duruş sergilerken, üretimler de bu sorgulamaların birer ifadesi halini almıştır.

Post-endüstriyel toplumun olumsuz atmosferinden etkilenen sanatçıların çalışmaları şizofrenik bir parçalanmayı ve çözülmeyi işaret eder hale gelmiştir. 1960'lardan sonra kabul gören normlar yerine dışlanan bedensel gerçekliğin altını çizmek isteyen bazı sanatçılar, güzelin yerine iğrenç, idealize edilenin yerine fani yaşamı ele almışlar; izleyicileri tiksindikleri, yok saydıkları ve bastırdıkları şeylerle yüzleştirmeyi istemişlerdir. (Hiçyılmaz, 2018).

Sanatta, Post-modernitenin parçalanma konusunda biçimsel özelliği ele alınacak olursa geçmişle süre gelen tüm bağını koparan post modern üretim anlayışının beraberinde iki kavramı meydana getirdiği görülebilir: Parçalanma ve Şizofreni.

Geçmiş ve gelecekte kopuk ve bu yüzden ancak kendi kendine göndermede bulunabilen bu parçalanmışlık hali ise Jameson'a göre patolojik bir durumdur. Ona göre bu patoloji barındıran postmodern sanat, genel karakteri itibariyle şizofrenik bir özelliğe sahiptir. Jameson özne zamansal boyutumuzda tarih duyumunun zayıflaması olarak değerlendirdiği ve postmodern sanat ile özdeşleştirdiği şizofren kavramını aslen Lacan'dan alıntılanmıştır. (Doğan, 2018, s.5819).

Düşünür, postmodern dünyayı "birey öznenin yok olduğu, parçalandığı, üslûpsal yeniliğin olamayacağı bir dünya" olarak görür, böyle bir dünyada yapılabilecek tek şeyin pastiş olduğunu belirtir ve bu yöntemi Lacan'ın şizofreni kuramı ile açıklar. Nasıl ki şizofren bir kimse gelecekle bir bağlantısı olmadan geçmişten kalan anılarla şimdide yaşarsa bir belleksizlik ve gelecekte yoksunluk durumunun yaşandığı postmodern dönemde sanatsal düzlemde pastiş ve şizofreni olguları ortaya çıkmış ve sanat eserlerinde kolaj, montaj, bölük pörçüklük, kırılma, dağılma, parçalanma gibi Neo-Nihilist özellikler tezahür etmiştir.⁵⁷⁷ İnsanlığın yaşadığı olumsuzluklar sonucu ortaya çıkan nihilizmin etkisiyle sanatçılar, çelişki düzeyine inme eğilimi göstermiş; figürleri biçimsel anlamda parçalayarak insan kişiliğinin parçalanmışlığını vurgulamak istemişlerdir.- Sanatçılar,

romantik bir uyanış ve sistemi değiştirme arzusu ile klasik estetik biçimin sınırlarını ihlal etmekte, saldırgan bir tutum göstererek, rahatsız ederek, ürküterek, parçalayarak eserlerini oluşturmaktadır. (Öz,2014, s.154,155).

Görsel 1. Robert Rauschenberg, Havayolu, 1964, Tuval Üzerine Yağlıboya ve Elek Baskı, 5.49x4.88 cm.
<https://bit.ly/2XJwWjK>

Bu konuda verilebilecek en iyi örneklerden biri de Robert Rouschenberg'dir. Çalışmaları genelde sanatçının bir araya getirdiği, birbirinden bağımsız görüntü parçalarından oluşan kolağlar olmakta, bunlar çok türlü-karmaşık bir yapı ortaya koymaktadır. Parçaların her birinin farklı anlamları barındırdığı varsayılırsa ortaya çıkan katmanlı bütünün, bize parçaların geçmişini değil oluşturdukları yeni bütünle şimdiyi vermeyi amaçladığı anlaşılacaktır. İzleyicinin zihninde tüm o parçalarla oluşan bu yeni süreç önemlidir. (Doğan, 2018 s.5820).

Post-modern üretimlerin bir dayanağı olan Derrida'nın post-yapısalcı kuramı yani yapı bozumculuk, tüm bu üretimlerin birer kaynağı olarak görülebilir. Tez kapsamında Parçalanma kavramıyla yaratım edimi amaçlanırken de, sadece biçimsel anlamda bir yaklaşımla, post-modern dönem üretimlerinin parçalanmasından yola çıkılmıştır.

Araştırmada parçalanma kavramı; gizdökümcü anlatım biçimi üzerinden fragmente olmuş çalışmalar ortaya koymayı amaçlamıştır. Daha çok şiirde görülebilen itiraf edebiyatının görsele uygulamasının, betimlemesinin örneklerini parçalanma kavramıyla birleştirerek ortaya çıkarmak ele alınmıştır.

Parçalanmada ki amaç, gizdökümcü türle birleştiğinde yaşanan ruhsal durumun ortaya çıkarken yarattığı parçalanmaya odaklanmaktır. Kavram buradaki duygu durumunun resimsel ifadesinde başvurulmuş bir teknik olarak, biçimsel bir yapı ile karşımıza çıkmaktadır. Tez araştırması kapsamında yapılan çalışmaların biçimsel ifade biçiminde parçalanmanın bu niteliği üzerinde odaklanılmıştır.

Tez kapsamındaki çalışmaların ortaya çıkış sürecinde kolaj tekniğinden yararlanılmış ve var olan görüntüler belirli bir düzensizlikle parçalara ayrılarak yeniden bir düzen oluşturulmuştur. Aynı zamanda resimdeki her parça içerisindeki görüntülerin, insan zihninde yarattığı durumların da parçalanmanın birer parçası haline alması söz konusudur. Bu noktada, birbirinden bağımsız olarak bulunmuş her görsel, geçmişteki hallerini değil; var olan şimdiki anlamlandırdığı tespit edilmiştir. Sessizlik, karanlık tonlar, melankolik imgeler, yalnızlığı ifade eden nesnelere ve ruhunu yitirmiş kadın figürlerinin her biri, bütün olarak bize gizdökümcü türle parçalanmayı vermektedir.

1.2. Gizdökümcü Tür Üzerine

1.2.1. Tanımı ve Tarihçesi

Gizdökümcü ifadesi yani itiraf sanatı diye de tabir edilen türün en belirgin özelliklerine bakıldığında sanatçının daha çok kendini arındırması ile ortaya çıkan bir bilinçaltına inme durumu söz konusudur. Marmara bunu bir yeraltına inmesi olarak tabir etmiştir. “anlamlandıramadığımız korkuları irdeleyen bu etken doğrultusunda üretilmiş bütün sanat eserleri için geçerlidir”. (Marmara, 2016, s.7).

İngilizce confession kelimesi, günahların, kişinin iç barışıklığını sağlamak için ayinsel itirafı anlamına geliyor. Confessionalist poetry deyimi için, itiraf kelimesinin olumsuz çağrışımları göz önünde tutulursa gizdökümcü şiir daha iyi bir karşılık. Bu ikinci terimde de sorun yok değil. Şairin süreçteki tasarlayıcı etkisini azaltarak şiiri bir iç dökmeye, veya örtüsünü kaldırmaya indirgeyen bir anlamı var. Gizdökümcü şiiri düşününce, ortaya dökülen gizli aslında günahlarla bir ilgisi olmadığını, travma yaratan olayın yeniden sahnelenmesi olduğunu söyleyebiliriz (Aksulu, 2007).

Türün kökeni olarak Amerikan edebiyatına baktığımızda, bugüne değin farklı dönemlerde farklı bakış açılarıyla birçok aşamadan geçmiş olduğunu görmek mümkündür. Birkaç yüzyıl önceye gidildiğinde Amerikan şiirinin daha çok dini temalarla oluşturulmuş dinsel şiirlerin yerini daha toplumsal ve ideolojik şiirlere bıraktığı görülmektedir. 19.yy. a gelindiğinde şairlerin daha modern daha duygusal ve daha kişisel şiirler ortaya koyduğunu, 20. yy. da ise artık tamamen bir Amerikan kimliğinin oluştuğunu söylemek mümkündür. Eş zamanlı olarak içinde yaşanılan kapitalist dünyanın da etkisiyle bu döneme kadar ahlaki bir tabu olarak görülen cinsellik kavramı artık daha çok sorgulanmaya başlanmıştır. 1950'lerden sonra ise işler yeniden tamamen farklılaşır zira insanlar kendilerini bambaşka sorgulamalar yaparken bulmaktadır: geçmişe özlem, şimdiki ana ait hissetmeme, idealizmin yerini materyalizmin alması, düşlerle gerçeklerin uyumsuzluğu ve son olarak buhran. Bu dönemlerde ortaya çıkan yapıtlar, kişinin bunalımlı anlarını ele almakta, şiirsel şiir ya da 'ben' in şiiridir. (Tüfekçi, 1999, s.1,2).

Yirminci yüzyılın ortalarında Amerika'da ortaya çıkan bu türle bir yenilik olarak kendinden önce gelen şiirlerde görülmeyen; ölüm, travma, depresyon ve ilişkilerle ilgili özel deneyimler ve duygular. Bu türe ait şiirlerde, bir önceki cümlede bahsedilen konular genellikle otobiyografik olarak ele alınmıştır. Yine bu türe ait şiirlerde, şiirin ve şairin psikolojik olarak kendini nasıl konumlandığı nerede olduğunun önemsendiği söylenebilir.

“İtiraf şiiri” terimi ilk olarak Macha Louis Rosenthal tarafından Robert Lowell'in Yaşam Çalışmaları'nın bir incelemesinde kullanılmıştır. Böylece türün ilk hareketi doğmuştur. Literatürde itiraf kelimesi veyahut itirafçılar üzerinden yürütülecek bir araştırma sonucunda karşımıza çıkan türün önde gelen isimleri genelde Robert Lowell, William De Witt Snodgrass, Sylvia Plath ve Anne Sexton'dır.

İtiraf şiiri, şairin iç psikolojisi ile bütünleşir ve doğrudan şairin yaşamı ve kişisel deneyimleri ile ilgilidir. Gizdökümcü şairlerin yazdıkları şiirlerde yani itiraf şiirlerinde okuyucuda heyecan uyandıran, merak edilen nokta; şiirden çok şairlerin karmaşık-karanlık yaşamlarının doğrudan görünüşle tasvir edilmesidir. Hakikaten de, eleştirmenler ve okurların dikkatini çeken bu türün şiirleri olduğu kadar itiraf kuşağının biyografileridir. Bu türde üretmiş sanatçıların birçoğu intihar etmiştir. Kuşak sanatçılarının genelinde ise duygusal çöküntü yaşayanlar, alkolizmle savaşımlar, depresyonlar, boşanmalar vb. durumlar yaşayanlar olduğu görülmektedir.

İtirafçılar, kendi kişisel deneyimlerini veya büyük kişisel travmalarını, depresyonlarını ve ilişkilerini işlerinin bir kaynağı olarak kullanır. Estetik formları ve stilleri kullanarak, itiraflarında başkalarına göstermek ve başkalarıyla paylaşmak için hayatları hakkında bir şeyler ortaya çıkarmaya çalışmışlardır. Ölüm konusu, özel hayatın merkezi ve açık ifadesi haline gelmiş ve itiraf şairleri ölüm, delilik, alkolizm, kurtuluş, cinsellik ve umutsuzluk gibi temalar aracılığıyla kendilerini ifade etmiştir. Böylece, İtirafçıların çalışmaları okuyucuyu şairlerle ilgili detayları keşfetmemiz için birer kaynak ve dahası davet görevi görmektedir. Gizdökümcü sanatçıların seçtikleri konularla arasında güçlü bir bağ vardır. Bu sebeple; eserlerde yer verilen semboller, işaretler, motifler ve diğer unsurlar şairin kişisel deneyimlerini ve sonuçlarını yansıtmak için bilerek seçilmiştir.

İtirafçı şiir, kendisini diğer şiirlerin söylem biçimlerinden ayırır. Genelde olduğu üzere bu türde de şairler, kendi iç dünyalarını metinsel olarak inşa edilmiş bir şeye yansıtmakla birlikte yalnızca kendilerince ele alınan konuları kimi zaman okuyucuyu da rahatsız edici derecede bir dürüstlikle ifade etmeyi tercih etmişlerdir. Görüntü, yapı, sayaç ve şiirin diğer unsurlarındaki açıklayıcı ifadeler, şairin egosunu aydınlatmaya yarar ve bireysel benliğin ifadesi, bilgi ve ilham için birincil kaynaktır. İtirafçı şairler bu haliyle doğrudan öze odaklanır; düşüncelerini ve duygularını yazıp ifade eder.

Esasen, yukarıda yer alan açıklamalar temelde bütün sanatsal yaratımlar için geçerlidir. Burada ayrıca ifade edilmek istenen, itirafçı şiirin kendine has bir öz, yani sorunsal taşıdığı

ve ifade ediliş biçimi yönüyle diğerlerinden farklılıklar yarattığıdır. Bu durum bir diğer deyişle, itirafçı yaratıcının kendini yazıyla veya görsel bir biçimdeki ifade ediliş biçimi ile özgün olarak dile getirmesiyle alakalıdır. Gizdökümcü tür şiirle ortaya çıkmış olmasına rağmen sanatın birçok alanında kendine yer edinmiştir. Bu tezde gizdökümcü türün görselleştirilmesi üzerine bir anlatım yolu izlenmiştir.

Çölde
Bir yaratık gördüm, çıplak, vahşi.
Çömelmiş oturuyor
Yüreğini ellerinde tutuyor
Yiyordu.
Dedim ki:”Tadı güzel mi dostum?”
“Acı, acı,” diye karşılık verdi;
“Ama seviyorum
Çünkü acı
Ve benim kalbim.
H.Crane (Marmara, 2016, s.5).

1.2.2. Önde Gelen Sanatçılar Üzerinden Bu Türe İlişkin Eserlerin İncelenmesi

Bu bölümde günah çıkarma sanatçısı (confessional artist) kimliğiyle var olmuş sanatçıların işleri üzerinden bu türe ait çalışmaların incelenmesi ve bu işleri üretirken, yaşadıkları travmalardan nasıl beslendikleri, bu travmalarla dolu sancılı yaşamların birer birer nasıl sanata dönüştüğü gösterilmiştir. Ele alınan sanatçılar bu alanda itirafçı olarak en çok bilinen ve gerçekten de tam anlamıyla bu türü ortaya koyan isimlerdir. Kaldı ki araştırmanın itirafçı türü açıklamanın ötesinde itirafçı bir pratik de barındırma niteliği bakımından bu isimlerin seçilmesinde öne çıkan bir diğer husus ise söz konusu isimlerin yaşadıkları travmaların kendi yaşadığım travmalarla benzerliği olmuştur.

“Daima hareket halinde ve mutlu olmak ile içime dönerek pasif ve hüzünlü olmak arasında bir tercih yapabilirim. Ya da bu ikisi arasında sekerek aklımı yitirebilirim.” (İyem, 2016).

Sylvia Plath

1.2.2.1. Sylvia Plath (1932-1963)

Sylvia Plath; bir diğer anılan ismiyle aynı zamanda yaşamının adeta kısaltılmış hali olan şiirinin adı lady lazarus. Çocuk yaşlarından beri manik depresif hastalıkla mücadele eden, 8 yaşında ölen babasına onu bırakıp gittiği için öfkesi hiç dinmeyen, intihara meyilli bir kadın. Yaşamı boyunca yaşadığı bunalım huzursuzluk, karamsarlık, dinmeyen suçluluk ve ızdırapları, kendine acıma duygusu bir gölge gibi peşinden hiç ayrılmamıştır. Disiplinli baskın karakterli bir anneye sahip olmaktan ve babasının yokluğundan daima nefret etmiştir. Babasına yazdığı şiirler ve annesine yazdığı yüzlerce mektupta yaşadığı duygu durumları çok net görülmektedir. Çocukluğu annesinin mükemmeliyetçi baskısı altında geçti daima hep en iyi olmak zorundaydı ve bunu hep başardı en iyi okulları burslulukla kazandı ve katıldığı şiir yarışmalarında hep dereceler almış fakat tüm bunlar annesine hiçbir zaman yetmemiştir.

Görsel 2. Sylvia Plath Fotoğraf. <https://bbc.in/2qHKO1W>

Plath Cambridge Üniversitesi'nde şair Ted Hughes ile tanışıp evlenmesini babasının kaybından sonra hayatındaki eksik parçanın tamamlanması olarak görmüştür. Onu çok sevip önemsiyor, birlikte sadece bir hayatı değil aynı zamanda meslekleri gereği paylaşım içerisinde beraber şiirler yazıp eleştiriyorlardı. Onun için dünya üzerinde dengim olabilecek tek adam olarak söz ediyordu. Evlilikleri süresince iki çocukları oldu ve şair kimliğinden geçiş yaptığı ev hayatı, ev hanımlığı rolü zaman içerisinde onu huzursuz etmeye başlamıştır.

Sylvia Plath'ın hayatındaki iki önemli an ve iki insan, ona büyük deneyimler yaşatmıştır. Biri babası diğeri ise kocasıdır. Plath'ı hayatında daima hep bir erkek figüre karşı duyduğu özlemle nefret arasında sıkıştırmıştır. Babasını erken yaşta kaybetmesinin etkisiyle sürekli baskın erkek figürüne ihtiyaç duyusu onu güçsüz hissettirerek ölüm düşüncesine ikna olmasında etkili olmuştur. Ted Hughes ile evliliğinde yaşadığı hayal kırıklıkları ikisinin de şair olmasına karşın Ted'in hızla yükselişi ve Plath'ın geri planda ev hanımlığı ve çocuklara bakma yükü üretkenliğini azaltmış ve aralarındaki bağı zedelemiştir. "Hughes'un kişiliğine ve sanat kariyerine büyük saygı duyarak, kendini tamamen bu ilişkiye adanmış, ancak bu hürmetkarlık, mutluluğu beklemenin ve ummanın beyhudeliğini fark etmesine yol açmıştır."(Marmara, 2016, s.25).

Plath'ın yaşadığı hayal kırıklıkları Ted'in onu aldatmasıyla devam etmiştir. Ted'le olan evliliği Sylvia için yaratıcılığını kısıtlayan bir evre olmuştur. Her şey bir anda kendisini evde çocuklara bakan ve kocasının yolunu gözlemekle geçtiğini fark edince başlayacaktır.

Plath her zaman duygusal, narin, kırılmaya meyilli yapısıyla şiirlerinde ölüm, yalnızlık, ıstırap konuları çokça bulunmaktadır. Bu konuda gerçek bir gizdökümcü şiir olan kendinden ve travmalarından betimlemeler yaptığı şiiri "Lady Lazarus" önemlidir. Aynı zamanda bir monolog olan şiir acımasız ve karanlıktır. Şiirde konuşmacı on yılda bir gerçekleştirdiği intiharlardan bahsetmektedir. Her defasında yeniden intikam duygusu içerisinde mitolojik bir karakter yaratır ve erkekleri yiyen bir cadı olduğundan söz eder. Şiir grotesk bir yapı içerisinde oluşmuştur. Plath'ın bipolar rahatsızlığı şiirde kendine yer bulmuş denebilir.

Ben diriliyorum, kalkıyorum işte
Küllerin arasından kızıl saçlarımla

Ve İnsan yiyorum hava solumasına. (Plath, Ariel, 2016,s.15).

“Sonunda, reenkarnasyon yoluyla, “insanlıktan” intikam alabilecek bir cadıya dönüşür.
(Marmara, 2016, s.62).

Görsel 3. Bahar Ata “Cadı” Ağaç Baskı 60x 84 cm 2018

Görsel 3’deki çalışma bu şiir için yapılmıştır.

Gene yaptım, gene yaptım işte.

On yılda bir kere

Beceririm bunu ben-

...

Otuzumdayım daha.

Kedi gibi dokuz canım var hem de

Bununla üç etti. (Plath, 2012, s.12).

Şiirin dizelerinde kendini incilden bir karakter olan ve yeniden dirilen Lazarusa benzetmektedir, aynı zamanda kedilerin dokuz canlı olmasına da atıfta bulunarak kendini onlara benzetmiştir. Şiirin adı da buradan gelmektedir.

Sylvia şiirlerinin birçoğunda babasına ve kocasına atıflarda bulunmaktadır. Babasına olan nefreti ile aynı zamanda hayatında bir ihtiyaç olarak gördüğü erkek figürüne duyduğu

özlem onu sürekli olarak çatışma içerisinde bırakmıştır. Bu gel-git durumları Sylvia'nın hastalıklı bir duruma gelmesinin en büyük sebeplerinden biridir.

“Babacığım” Şiir’inde baba’sını bir naziye, kendisini de bir Yahudi olarak kapalı bir kutu içerisinde toplama kapıyla özdeşleştirerek betimlemektedir. Şiirde babasından intikam almak için onu tekrardan öldürür ve tamamen bitirmek ister. Nefreti çok uç noktalarda yaşayan Plath şiirinde intikam duygusuyla yazılmış dizeler dehşet vericidir. Şiir’in son dizelerine doğru içinde kalan bütün öfkeyi kusarak gerçek bir arınma yaşamıştır adeta.

Bir kazık saplı şişko kara kalbinde
Hatta köylüler bile sevmeyen seni
Üstüne dans edip tepiniyorlar şimdi.
Sen olduğunu hep biliyorlardı
Baba, babacığım, alçak herif, seninle işim bitti. (Plath, 2012, s.57).

Şiirde kocası Ted’le ilgili de yazmayı ihmal etmemiştir. Sondan bir önceki dizeyi betimlerken kocasını kanını emen vampirle bir tutar. Babasının yerine geçen adamın da bir süre sonra babasına dönüşmesi ve onu terk edip gitmesi nefretini körüklemiştir.

Bir değil iki adam birden öldürdüm-
Bana sen olduğunu söyleyen
Ve bir yıl, doğrusunu bilmek istersen.
Tam yedi yıl kanımı emen vampiri.
Babacığım, sırtüstü uzanabilirsin şimdi. (Plath, 2012, s.57).

Sylvia, Boston da Robert Lovell’in şiir yazımı derslerine katılarak kendini geliştirmiştir. Kendi yaşantısını daha kontrollü bir biçimde ele aldığı şiirler yazmaya başlar. İlk şiir kitabı Kolosseus, Kırmızı kitap çocuk şiiri kitabı ve aynı zamanda öyküleri Johnny Panik ve Rüyaların Kutsal Kitabı, Sırça Fanus kitabı örnek gösterilebilir.

Sylvia Plath şiirden çok düzyazı yazmayı istemiştir hep ama hiçbir zaman gerçek bir roman yazabileceğini düşünmemiştir. Kendini gerçekleştirmenin yolunu gerçek bir roman yazarak başarabileceğine inanıyordu. Hayatının bir roman yazabilecek kadar yaşam öyküsü olmadığından yakınmaktadır. Eşi Ted, Sylvia’nın öykü yazmak konusunda hayatında hem bir tutku hem de en büyük yük olduğundan bahseder. (Marmara, 2016)

Sırça Fanus öykü kitabı Plath’ın hayatını anlatan otobiyografik bir romandır. Şiirlerini yazmasında etkisi olmuştur. Gizdökümcü türde yazılmış olan romanda Plath geçmişinden

arınmaya çalışmıştır. Romanda feminist düşünceler belirgindir. Kadından bahseder, kadının toplum içersindeki varoluşunu sorguladığı bir romandır. Romanda keskin ve net ifadeler yer alır. Amerika’da yazılmış ilk feminist kitap olarak kayda geçer. Kendi yaşantısını Esther karakteri üzerinden yazmıştır. Kadın bir yazar olarak toplumda var olabilme noktasında yaşadıklarını tüm gerçekliğiyle ve gizdökümcü sertliğiyle ele almıştır. Romanda aynı zamanda cadı avlarından da bahsedilmektedir.

Kısa öykülerden oluşan Johnny Panik ve Rüyaların Kutsal Kitabı’nda ise daha çok babasının kaybindan sonra annesiyle olan ilişkisini annesinin otoriter baskısını anlattığı öyküler yer almaktadır. Annesi ile olan ilişkisinin derinlerde yarattığı korku Sylvia’yı depresyona sürüklemiştir. Toplumsal dayatmalarla cinsiyetçi ayrımcılık konusunda verilmiş olan haklar altında daima ezilen Sylvia’nın sonunu hazırlamıştır.

60’da yazdığı ilk şiir kitabı Kolosseus, ismini yunan mitolojisinden almakta ve güneş tanrısı olarak geçen Kolosseus’u babasıyla bağdaştırmakla birlikte dönemin ideolojisini de eleştirmektedir. Kolosseus’taki tavrı adeta izlenimcilik üzerine bir dışavurumdur.

Plath, daima etrafında onu kötü anlamda etkileyen ilham perileri olduğunu düşünmektedir. Bu düşünce kompleksi içersinde zamanla her şey kaosa dönüşmeye başlar. Gün begün ölüme daha da yaklaşır. Nilgün Marmara’nın da deyimiyle aslında “Kadınların toplumsal bir hastalığın sonucu olan perişanlığının kurbanı olmuştur. Plath’ın narin, incinebilir ruhani varlığı ve her şeyin sürekli kirlenişinin iç karartıcı bir şekilde farkında oluşu, onu ölüme sürüklemiştir.” (Marmara, 2016, s.22).

Plath Ted Hughes’tan ayrıldıktan sonra küçük bir daireye taşınarak burada daha fazla üretmeye başlamıştır. Tek başına bir yaşam içersinde yaşadığı öfke onu daha da güçlü şiirler yazmasına neden olmuştur. Bu dönem yazdığı şiirler yayınlanmış olsa da Sylvia’ya yetmemiştir. Çünkü onun için artık birçok şey anlamını yitirmiştir, yalnız bir kadın olarak sadece ölümü arzulamaktadır. Kocasıyla birlikte yaşadığı evi mezarına benzetmektedir. Bu evde canlı olarak gömüldüğünü düşünür yaşarken ölüyordur. Plath bu dönemde yazdığı şiirler sayesinde adeta arınmış travmalarıyla yüzleşmiştir.

Ölüm hakkında yazdıkça, hayal dünyası giderek güçlendi ve bereketli hale geldi. Böylece yaşamak için her türlü sebebi oldu, der Alvarez. Her türlü sebebi oldunun yerine hiçbir sebebi olmadıyı koyabiliriz, çünkü Plath bunu bizzat yapmıştır. Her şeyin yerine hiçbir şeyi koymuştur. Ona göre stimülasyon iki uçlu bir değnekti; bir ucu yaşama, diğer ucu ölüme dönük. O “rien” (hiçlik) ucunu seçti. (Marmara, 2016, s.29).

Sylvia'nın bu süreç içerisinde yazdığı şiirlerde ölüm kavramı giderek güçlü bir hal almaya başlamıştır. Yavaş yavaş sona yaklaştığının sinyalleridir. Daha önce iki kez denediği intiharlarına yakın zamanda bir üçüncüsünü eklemeyi planlıyordur. Lady Lazarus şiirinde bahsettiği her on yılda bir kere yaparım bunu dizesi üçüncü intiharın habercisidir.

Hayatında hiçbir şey Plath'in yazma tutkusunun, şiirle var olma savaşımının önüne geçememiştir. Bunalımının temel nedeni de buydu. "Kadından şair olmaz" diyenlere, "Kadın olmasına karşın..." deme ahmaklığını gösterenlere toslamıştı hep; bulunduğu ortamlarda önce sevgilisi, sonra kocası ve şiir alanında da kendisinden hep bir adım önde olan Ted Hughes ile aşık atmak zorunluluğu içindeydi ve aynı zamanda da güzel kadın, anne, sevgili gibi kadına biçilen birçok rolleri giyinmek zorundaydı, ama tüm bunların ötesinde, şair olduğunun herkesçe tanınması savaşımını da verdi. Bu savaşımı verirken de parçalanarak çoğaldı. (Eradam, 2004, s.76).

"Ölüm Sisyphus'un kayasıdır. Onun mahvoluşu, cezalandırılışı, onu yaşadığı için acı çekmeye zorlayan absürd bir eyleme dönüşür. Plath'ın kayası muazzam hayal gücünün yanı sıra mutfağıdır, anne ve eş olmanın sorumluluklarıdır. Ama ona kendi ölümünü dayatan odadan çıkıp kapıyı kapar." (Marmara,2006, s.29).

Kısa süren yaşamında yaşadığı her şeyi şiirlerinde bizlere itiraf etmiştir Plath. Üslubu kimilerine göre belki vahşi, sert ve rahatsız edicidir fakat tam anlamıyla insancıldır aynı zamanda. Sadece yaşadıklarını dile getirmiştir. Söyleyemediklerini, yapamadıklarını ve hissettiklerini. Şiirlerinde kullandığı kelimeleri tek tek seçmiştir. Yaşadığı acıyı ve özlem duyduğu ölümü yazmaktan hiçbir zaman korkmamış, çekinmemiştir. Toplum içerisinde yaptığı her şeyin bir kadın olduğu için sorgulanmasının çaresizliğini hep yaşamıştır.

1.2.2.2. Anne Sexton (1928-1974)

Anne Sexton çok genç yaşlarda şiir yazma tutkusu gelişmiş fakat zamanla bırakmak zorunda kalmış bir şairdir. Sanatçı şiire geri döndüğünde hayatında birçok şey değişmiştir. Evli iki çocuk annesi ve sorunlarıyla baş edemediği için intihar eşiğine gelmiş bir kadındır artık. Tüm bu bunalımlı zamanlar geçirdiği dönemde terapistinin tavsiyesi üzerine şiir yazmaya tekrar başlar. Yaşadıklarını şiirlerinde doğrudan ele alır. Bu yönüyle ele aldığı şiirler günah çıkarma sanatına girmektedir. Gizdökümcü türe ait şiirler yazarak, aldığı terapiler sayesinde yaşama yeniden tutunmaya başlar. Yazdığı şiirler tüm okuyucu kesime hitap eder. Sexton yaşadıklarını ele alırken cesur bir dille her şeyi açık bir şekilde ifade ederek bu yönüyle aynı travmaları yaşayan birçok kadına ilham kaynağı olmuştur. (Tüfekçi, 1999, s.2).

Görsel 4. Anne Sexton Fotoğraf, <https://bit.ly/2Rn1V3s>

Sexton'ın ifadeleri, daha çok yaşantısında geçen ev ortamı, bu ortamda yaşadığı duygu durumları ve acıları olmuştur. Sexton gibi yazarlar ve okuyucuları tüm bu 'ev' kavramı içersinde bir çıkış yolu arayan özgürleşmek isteyen kadınlardır. Yaşam içerisinde buldukları konumu sorgulayan bu kadınlar iyi –kötü (eş, anne, öğrenci, sanatçı) kimlikleri ayırımı üzerine düşüncelerin verdiği rahatsızlıkla olan çatışmaları her zaman ağır basmıştır. Tüm bu kimliklerden sıyrılmak özgürleşmek üzerine ifadelerde bulunmaktadır. Rich, Plath, Sexton tüm bu Amerikan şairler şiirlerinde kadınların toplum içersindeki konumlarını ve bu duruma karşı duruşlarını ele alıp feminist bir bilinçle üretmişlerdir.

Türün çıkış yeri olan Amerikan toplumunda ve birçok toplumda da var olan kadının ev yaşamındaki rolünün idealleştirilmesi toplumsal yaşamdan uzaklaştırılıp ev içerisinde kendilerine ait bir yaşam alanı kurmaları istenmiştir. 60'lerden sonra ortaya çıkan feminizmle birlikte bu düşünce yapısı alt edilmeye çalışılmış kadına belli özgürlük ve eşitlikler getirilmiştir. Bu noktada kadınlar durum içerisindeki geçiş sürecinde yaşadıkları duyguları yazarak var olmaya çabalamışlardır.

Çift kişiliğe sahip olduğunu düşünen Sexton, hem ev kadını anne hem de sanatçı kimliğinin devamlı birbirleriyle çatıştığı olaylar karşısında doğru tutum içerisinde bulunamadığını belirtmektedir. (Tüfekçi,1999,s.4). Anne olarak çocuklarına yeterli gelemediğini düşünerek süreç içerisinde kendi kontrolünü sağlayamaz durumda, sürekli olarak kendisiyle mücadele içinde psikolojik sorunları olan hasta bir kadındır artık. Psikiyatristi Dr.Orne, Sexton'ın histerik olduğuna karar vermiştir. Aynı zamanda diğer doktorlar tarafından şizofren olduğu da düşünülmektedir. Sexton'nın yaşamında önemli bir role sahip olan Dr. Orne, Sexton'a uyguladığı diagnostik testler sonucu, yaratma gücünü fark etmiş ve bu konuda yazmasını istemiştir. Terapi sırasında notlar alıp Sexton'ın şiirlerini kaydetmiştir. Sexton 57' senesinde hastanede kaldığı dönemde tekrar intihar girişiminde bulununca Dr. Orne ile konuşması Sexton'ı şiir yazarak hayata tutunmasını sağlamıştır. Terapiler sırasında şiir yazmak Sexton için bir gelenektir artık.

Sexton'ın şairlik serüveni, 28 yaşında şiir yazarak bunalımlı bir ev kadını olmak ve intihar eşiğinden kurtarıp Amerikan edebiyatına iyi işler bırakması yolunda değiştirmiştir. Şiir ile olan bağı Sexton'ı bir süre için de olsa intihar düşüncesinden uzaklaştırmaya yaramıştır fakat tamamen engel olamamıştır.

1957'de John Holmes'ın şiir yazma kursuyla başlayıp Boston Üniversitesinde Robert Lowell'in seminerlerine katılmıştır. George Starbuck, Maxine Kumin, Sylvia Plath'ın de içinde olduğu bu şiir gurubu onun için dönüm noktalarından biridir. Tüm bu isimler arasında olmak Sexton için çok heyecanlı ve onur vericidir. Sylvia Plath ile olan arkadaşlığı ve yakınlaşması bu dersler sayesinde gerçekleşmiştir.

Hastanede kaldığı yıllarda yazdığı şiirlerinin neredeyse hepsinde psikoterapi'nin izleri görülmektedir. Şiirlerine verdiği isimlerden bazıları; Randevu Saati, Bugün Bir Hasta Taburcu Oldu, Biraz Umut gibidir. Sexton'ın şiirlerinde var olan cinsellikle ilgili bilgiler aile içerisindeki enstest ilişkilere işaret etmektedir. Hala kesin olarak bilinmeyen babasıyla ilgili söylediği fanteziler gerçekten var oldular mı yoksa kafasındaki bir kurgudan ibaret

miydi bilinmiyor. Sexton 'ın şiirleri genellikle akıl hastanesinde yaşadıklarını ele alan kanser hakkında ölüm, bunalım, intihar gibi temalardır. Kendi yaşamıyla ilgili yazdığı bütün şiirler en dikkat çeken şiirleri olmuştur. Yazmış olduğu ilk kitap olan "To Bedlam and Part Way Back" ta tedavi gördüğü hastaneyle alakalı şiirler yer almakta olup hastane içerisindeki hastaları ve doktorları konu almaktadır. (Tüfekçi, 1999).

Sexton her ne kadar kullandığı dil yüzünden rahatsızlık verdiği düşüncesiyle çoğu zaman tepkilere maruz kalsa da gerçek bir itirafçıdır. Şiirlerinde daima kendi yaşamının ayrıntılarına yer verir. Zaman ve mekan bilgisi vererek aile içindeki kişiliklerle birlikte her şeyi olduğu gibi dürüst bir şekilde tüm gerçekliğiyle ele almıştır.

"The Double Image" (Çifte görüntü) Şiir yedi bölüm, iki yüz dizeden oluşmakta. Annenin dört yaşındaki kızıyla konuşmasını ele alır. Şiirin ana teması uzun bir süre sonra anneye kızın tekrar bir araya gelişi üzerine kurulmuştur. Şiirin genel yapısında intihar, geçmişe dönüş ve ayrı kalınan süreç içerisinde yaşadıklarını, kızına anlatmasını konu ediniyor. Sexton akıl sağlığının iyi olmadığı bir dönemde kızına zarar vermemek adına onu bırakıp gitmek zorunda kalmıştır. Çifte görüntü şiiri de bu dönem içerisinde yaşadıklarını anlatmaktadır.

Görsel 5. Bahar Ata "The Double Image" Çifte Görüntü.25x25 Tuval Üzerine Karışık Teknik (Özel Koleksiyon)

“Çifte görüntü” Sexton’un biyografisine paralel bir süreci konu almakta olup şiirde, konuşmacının hastaneye yatırılması ile kızından ayrılmak zorunda kalması üzerine odaklanılmaktadır. Kızı ve geçmişin olaylarıyla yeniden bir araya gelmek için eve döndüğü şu anı bir araya getiren konuşmacı, geçmiş ve şimdiki hüznün tarafından sınırlandırılan suçluluk duygusunu yansıtmıştır. Portre resmi, şiirin geri kalanında zamanın ve duyguların kontrolü için bir metafor haline gelmiştir. Ebeveynlerinin evinde yetişkin bir çocuk olarak geçirilen garip süreye uyum sağlayamayan konuşmacı, tekrar tekrar “Bunun yerine portremi yaptım” 3 kuşağın portresini ele almıştır. Aralarındaki ilişkinin anne, Anne ve kızı Joyce portreleri aracılığıyla anlatılmasıdır. Annesinin hasta olması Sexton’ın intihar eşiğindeyken kızının doğması tüm bu Portreler, ölüm onları ayırmadan önce bize yaşamı canlandırmakta. Anne'nin kızının doğumunu intihar girişimi ile birleştirmesi ve diğer yandan annesinin ölmekte olan ilişkisi ile kızıyla yeni ilişkiler doğurması büyüleyicidir. Belki de Sexton bize birinin yaşaması için birinin ölmesi gerektiğini söylemeye çalışıyordu.

Tam anlamıyla bir itirafçı şiirdir çifte görüntü. Kendi annesiyle yaşadığı sorunlar ve ona karşı duyduğu nefreti, kendi kızıyla olan iletişimini ve ona duyduğu sevgiyi anlatır. Geçmişe gidip gelir, yaşanan duygu durumlarını tekrar tekrar hatırlar ama yaşatmak istemez.

Görsel 5’te ‘çifte görüntü çalışmasında anne ve kız bir evin önünde ev geçmişi aile kavramını temsil etmektedir. Şiirde Sexton’nın geçmişe gitmesi kendi aile yaşantısını annesiyle olan ilişkisini ele vermektedir. Annenin ve kızın birbirleri ile olan iletişimi kısıtlı olmakla birlikte birbirlerine dönük değillerdir. Buldukları atmosfer ve ifadeleri ruh hallerini yansıtmıştır. Üst taraftaki diğer bir parça olan kare bize şiirde geçen ayna imgesini çağrıştırır. İkinci bir parça olan üst katmanda ise yine Sexton’ın kendi geçmişi vardır. Anne, Sexton ve çocuk genel bütünde bize parçalanmış olan çifte görüntüyü vermektedir.

Bir başka şiiri olan Sylvia’nın intiharından sonra sürekli birlikte bahsettikleri ölüme ondan önce gitmesine içerlediği şiiri: Sylvia’nın Ölümü

Hırsız -

nasıl yerde süründün,

sürüklendin aşağıya tek başına

çok feci şekilde istediğim ölümün içine ve o kadar uzun zamandır.

İçine sığamadığımızı söylediğimiz ölüme
Çiroz göğüslerimizin üstüne giydiğimiz birine
Her zaman öyle sık sık konuştuğumuz birine
...
Şerefine içtiğimiz ölüme ölüme... (Sexton,2006,s.12).

Sylvia Plath'in intiharı üzerine yazdığı "Sylvia's Death" adlı şiir bir ölüm şiiri niteliğinde olmasının yanı sıra, bir yaşam şiiri olarak da ele alınabilir. Çünkü şiirin konuşmacısı Plath'in ölümü üzerine duyduğu pişmanlığı dile getirir. Diğer yandan da ölümünün nedenlerini anlamaya çalışır. Sexton'a ya da şiirin konuşmacısına göre Plath'in ölümü zamansızdır. Bir ağıt niteliği taşıyan bu şiirde Sexton arkadaşı Plath 'in intiharından dolayı duyduğu üzüntüyü dile getirir. Fakat Sexton arkadaşının ölümünü kıskandığını da gizleme gereği hissetmez. (Tüfekçi, 1999, s.50).

Birlikte planlar yapıp üzerine yazıp çizdikleri ölüm düşüncesine ondan önce davranıp giden Sylvia'ya karşı kızgınlığı, kıskançlığı ve onu geride bıraktığı için hissettiği yalnızlık hissi şiirde oldukça açık bir şekilde belirtilmektedir. Şiiri yazarken Sylvia'nın dilinden yazmaya çalışan Sexton bunu başaramamıştır. Bu konuyla ilgili şunları dile getirmiştir.

Plath nefret şiirleri yazmaya cüret etmişti; bu benim yazmaya asla cesaret edemediğim bir şeydi. Bence "Cripples and Other Stories" (Sakatlar ve Diğer Öyküler) şiiri nefret şiirinin bir ispatıdır. Her nasılsa yine de şimdiye kadar hiç kimse onun "Daddy"siyle karşılaştırılacak bir şiir yazamadı. (Tüfekçi, 1999,s.50).

Sexton'ın ağır depresyonlu hayatında ki amaçlarından biri olan McLean akıl hastanesi, Plath ve Lowell ile ortak noktalarıdır. Sexton da Plath gibi defalarca intihara kalkışmıştır. Hepsinden kurtulmuştur. Aşırı derecede alkol ve ilaç bağımlılığı olan Sexton için Plath'in ölümü onda yeniden intihar için harekete geçmesinde tetikleyici olmuştur.

Şairlik kariyerinde birçok ödül almış çokça kitap yazmış olan Sexton için, tüm bunların ölümün yanında hiçbir önemi yoktur. Son dönemlerde yaptığı tek şey alkol tüketmek ilaç almak ve arzuladığı ölümü düşünmek olmuştur.

Ama intiharı özel bir dili var.
Marangozlar gibi onlar hangi alet çalır bilmek isterler.
Neden yaptıklarını hiç sormazlar. (Sexton, 2006, s.57).

"Ölmeyi İstemek" şiirinde uzun zamandan beri ölümü nasıl arzuladığını anlatmaktadır. Ölüme olan arzusu ve yaşamla olan içiçeliği arasında gidip gelen dizelerde kendini göstermektedir.

Kasaba Yaşamaz

Sıcak gökyüzünde boğulan bir kadın gibi

Siyah saçlı bir ağacın hata yaptığı yer dışında.(Sexton,2006, s.46).

Van Gogh un yıldızlı gece tablosundan aldığı ilhamla yıldızlı gece şiirini yazar. Tablodaki ağacı kadın saçıyla betimler. Şiirde ölüm arzusu belirgin bir şekilde verilmiştir. Sexton ölümünün şiddetini vurgular Van Gogh'un fırça darbeleri gibi. Şiirin son dizesinde isteyerek acı çekmeden gideceğini , “ağlamadan” diye belirtmektedir.

Anne Sexton mektuplarında, “ İntihar bir mastürbasyon biçimidir!” diye yazar. Hastanede yatmadan, yaşlanmadan, sakat kalmadan istediği gibi müzikle, içkisiyle mutlu öldü, yazacakları bitmişti, öyleyse “yaşamı” da bitmeliydi. Şiirleri, hala beynimizi kemiren fareler, boğazımızda patlayan deniz, uyanırken gördüğümüz hayaletler gibi etrafımızda yaşıyorsa, ölmeyeceğini bilerek yaptı bu mastürbasyonu. (Değerli, 2010).

Ölüme giderken üzerinde annesinin kürk mantosu, elinden hiç düşürmediği votka bardağı vardır. Ondan önce ölüme gittiği arkadaşı Sylvia Plath'ın yöntemiyle gaz soluyarak garajında arabasının içinde geride hiç not bırakmayarak veda etmiştir. Geride ölümünün ardından tüm yaşam öyküsünü içene sığdırabileceği kadar çok yazı bırakmıştır.

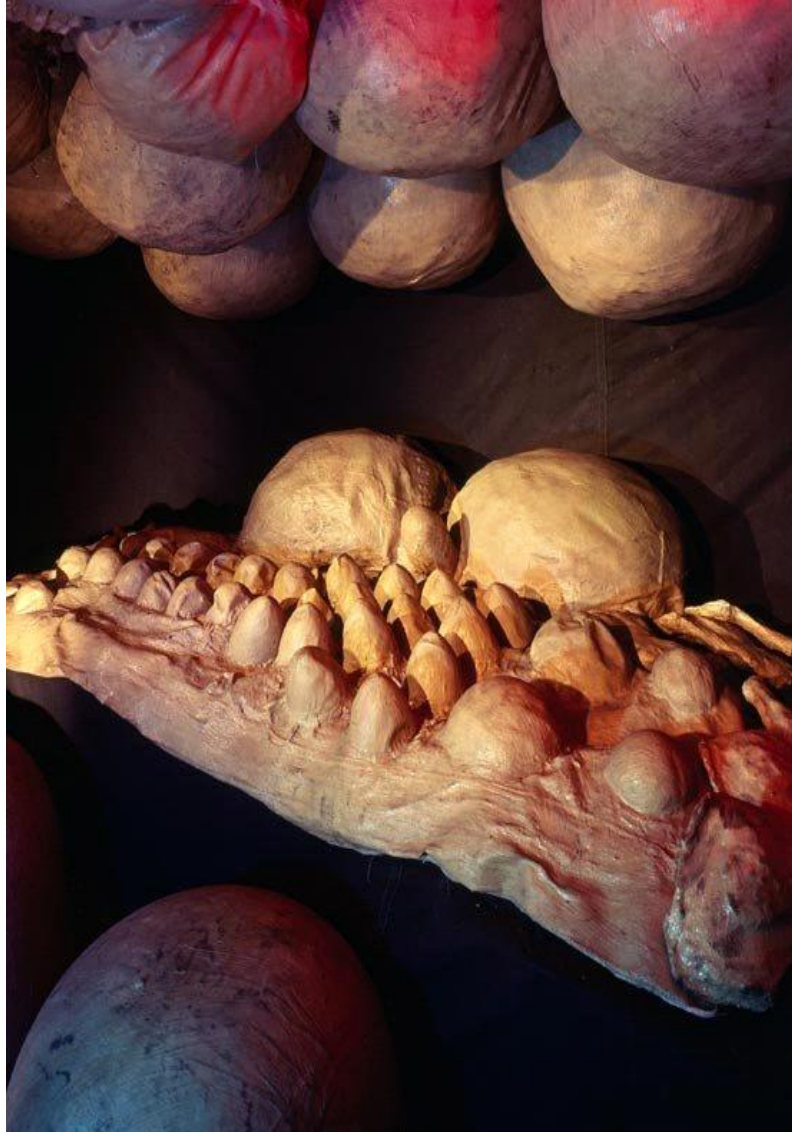
"erken dönem işlerim düşmekten korkmayla ilgiliydi. Sonraki işlerim düşme sanatıyla ilgili oldu. Kendini incitmeden düşmek yani, şimdi yaptığım ise hiç düşmeyip asılı kalma sanatıdır." (Alaca, 2008, s.15).

Louise Bourgeois

1.2.1.3. Louise Bourgeois (1911-2010)

“Sanat der Bourgeois; bir travmanın deneyimlenmesi ya da yeniden deneyimlenmesidir.” (İlter, 2006, s.11). Bourgeois tüm hayatını tek bir tema çerçevesinde ‘arınmak’ üzerine kurmuştur. Post-modern, Yeni Dışavurumcu, çağdaş eserler üreten Louis Bourgeois günah çıkarma sanatının kurucusu kabul edilmektedir. Bourgeois’a göre, yaptığı sanat aslında onun kendisidir. Geçmişinden beslenir. Kadınlık olgusu ve yaşamının üzerinden sanatını göstermeye çalışan sanatçı yaklaşık 35 senedir sürdürdüğü psikanaliz seanslarını da yapıtlarında sıklıkla vurgulamıştır. Sanatını yaşadığı travmatik duygulardan arınmak üzerine inşa etmektedir. Çocukluk yıllarında var olmuş ailesel travmalarının psikolojik hesaplaşmalarıdır. Sorunlu bir çocukluk dönemi geçiren sanatçının odak noktasında hayatını fazlasıyla etkilemiş bir karakter olan baba figürü yer almaktadır. Paris’te halı restorasyonculuğu yapan bir ailede dünyaya gelen Bourgeois’un sanatla iç içe olması küçük yaşlarda bu halılar üzerinde uyguladığı desen deneyimleri ile başlamıştır. Bourgeois’u diğerlerinden ayıran en önemli özelliği geçmişine duyduğu tarafsızlığı ve parçalanmalarını ele alışındaki ciddiyet onu belki de bu travmaları yaşayan birçoklarından farklı kılmıştır. Ailesiyle olan duygusal deneyimleri sanatında kendini bir süreklilikle tekrarlamıştır. Gücsüz anne ve baskılayıcı baba figürleri etrafında gerçekleşen her şeye karşı duyduğu nefreti sanatında onu geliştiren, yücelten bir güç olarak kullanmıştır. 74’te ürettiği heykel eseri “Babanın Yok Edilmesi” bu nefretin tam olarak ilk karşılığıdır.

Sadakatsizlik ve aşağılanma teması çerçevesinde gerçekleştirdiği bu eserinde Bourgeois, sanatsal yaratım sürecinde bilinçdışı süreçlerini çözüme ulaştırmaya çalışarak sanat yapma süreci içersindedir, bu süreçler üzerinden babasını öldürme devamlılığıyla gerçekleştirmiştir sanatını. Babanın öldürülmesi teması “The Destruction of the Father” eserinin devamını “Cell III”, “Arch of Hysteria” ve “Nature Study” eserleriyle tekrarlar. Bir travmanın deneyimlenmesi ya da yeniden deneyimlenmesi sözündeki yeniden devamlılığı buradan gelmektedir.

Görsel 6. Babanın Öldürülmesi “The Destruction of the Father”, 1974,

<https://bit.ly/2QNBxEb>

Enstalasyonun bütününde karanlık ve rahatsız edici bir atmosfer ön plandadır. Mağarayı andıran basık yapısı sarkan formlar mevcuttur. Orta alanda masaya benzer bir yapı vardır, çalışmanın bir diğer ismi olan “Akşam Yemeği” yapıtın gerçek ana fikrini yansıtır. Ortada duran alan masayı tasvir eder. Aile içinde egemen olan fakat dadısıyla devam eden bir ilişkisi olduğu için güvenilir olmayan bir adam olan baba figürünün yarattığı baskılayıcı aşağılama ve şiddet masanın çevresinde bütün aileyi etki altına almaktadır. Etrafı aydınlatan kırmızı ışık tonları şiddeti çağrıştırmaktadır. Babanın yok edilmesi aile içi şiddet, cinsel aşağılanma, bir kız olduğu için babası tarafından sürekli aşağılanması ve annesini dadısı Sadie ile aldatmasına karşı duyduğu öfkenin intikamı gibidir. Muhtemelen yemek masası referansı, onu yok etmek ve sadakatsizliğini sona erdirmek için babasını yiyeceğine dair bir ritüeli betimlemektedir. Heykel hem bir masayı hem de bir yatağı

temsil etmektedir. Yapının yatak ve masa olarak kopyalanması son derece ilginçtir. Her ikisi de evin önemli parçaları olarak işlev görür, ancak çok farklı şekillerde. Biri yarı kamusal alan yemek masası ve diğeri özel yataktır. Yatak aynı zamanda babanın yatağını da temsil etmektedir. Aldattığı annesiyle paylaştığı yatağı aşındıran babası hakkındaki duygularını yansıtmıştır. Sanatçıyı “Agresiflik çok kolay hatırlanabilir.” (Alaca, 2008, s.9). sözüyle 63 yaşında travmalarının intikamı olarak kocasının ölümünün ardından yaptığı bu eseriyle ilgili büründüğü eş ve kız çocuğu rolünden tamamen arınmasının son vuruşu olarak gerçekleştirdiği bir katliam olarak görülmektedir.

Heykelim bir imge değildir, bir fikir de değildir. Ben araştırıyorum. Yaptığım atıf geçmişteki bir duyguyadır. Sanatım bir şeytan kovma durumudur. Heykelim korkuyu yeniden deneyimlemem için izin verir bana. Böylece onu uzaklaştırabilirim. Bugün heykelimde geçmişte çözemediğim şeyleri söylüyorum. Bu, bana geçmişi yeniden deneyimleyebilmeyi ve onun gerçekçi boyutunda ve tarafsızlığında geçmişi görebilme fırsatını veriyor. Korku pasif bir durumdur ve maksadımsa onu aktifleştirmek ve kontrol edebilmek, onu, bugün ve burada yalnız bırakmaktır. Pasiflikten aktifliğe doğru bir hareket. Çünkü eğer geçmiş reddedilirse, bugün yasayamazsınız. Geçmiş korkuları beden işlevleriyle bağlantılandırıldığı için onlar beden olarak görünürler. Benim için heykelim bedenimdir, bedenimse heykelimdir. (İlter, 2006, s.14).

Maman heykeli sanatçının geç yaşlarda ürettiği en önemli heykel işlerinden biridir. Sadece heykel değil aynı zamanda yerleştirme sanatı ve bir mimarı yapı olarak ta ele alınmaktadır. Çelikten ve mermerden yapılmış, 9 metre yüksekliğindeki yapı annesine bir gönderme olup anıtsallık özelliği taşımaktadır. Bourgeois’ın bu işi üretirken aklında düşündüğü ve yüreğinde hissettiği tek şey annesidir. Bu örümceği annesine benzeterek koruma besleme iç güdüsüyle metafor yapmıştır. Fransızca kökenli kelime olan “Maman” anne anlamına gelmektedir. Eser 1999 yılında üretilmiştir. Erken yaşlarda kaybettiği annesini tanımlarken Bourgeois ondan en iyi arkadaşı olarak söz eder. Çocukluk anılarında ki travmalarından beslenen sanatçının örümcek formuna ilgisi her zaman vardır. Dokuma işiyle uğraşan annesinin elinden düşürmediği ip ile dokuduğu halılar ve şefkatli, koruyucu anaç halini örümcek formuyla bir tutmuştur.

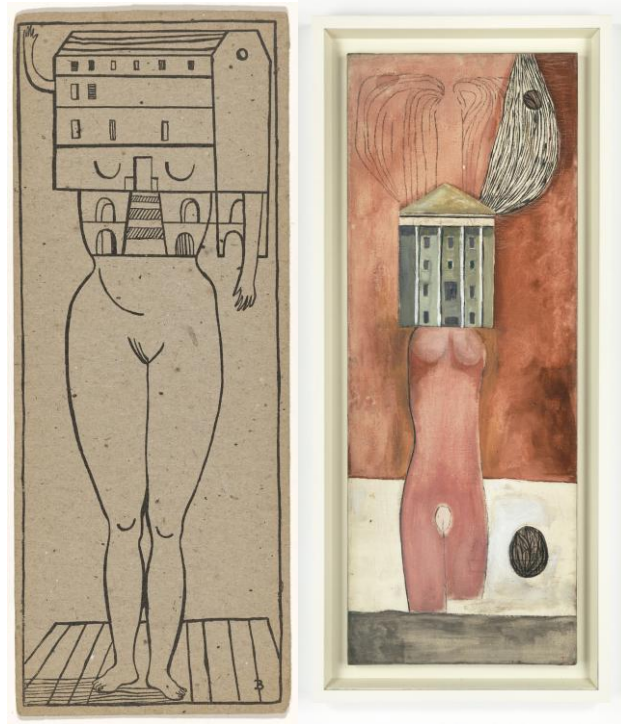
Görsel 7. Louise Bourgeois Anne heykeli "Maman" 1999 <https://bit.ly/37AqqOO>

Bourgeois durmaksızın cinsiyet kavramlarının sınırlarını zorlayıp karşıt unsurlar gibi görünebilecek şeyleri bir araya getirerek bu zıtlıklardan birlik olduğunu iddia etmektedir. İzleyicilerini, imgelemine zıtlık gibi görünen eserleri hakkında uygunsuz yorumlarla kışkırtır. Cinsiyetin karmaşıklığı ve akışkanlığı üzerinde temsil ettiği şeyleri içine alır. Muhtemelen en tanınmış heykeli Maman'da toplumsal cinsiyet temsilinin doruk noktası olarak adlandırılabilir. Bu kadar büyük bir heykele imza atmadan önce de Bourgeois için örümcek formu, tekrar eden bir figür olmuştur. Siyah ve kırmızı mürekkeple, litograflarda ve gravürlerde çeşitli biçimlerde örümcek figür çizimleri yapmıştır.

Heykelin etrafında yürürken, insan kendini mahkum hissetmektedir. Gerçekten de, anne ile kız arasındaki korku dinamikleri daha da incelenebilir. Maman'ın bacaklarının simetrik ve yan yana getirilen tüm eğrileri ve hareketleriyle durması, salonun inorganik mimarisi Bourgeois'ın direnişini, isyanını onu tanımlamaya çalışan herkese karşı gösteriyordur. Örümcek bacakları çelik kadar serttir, ancak gerçek bir örümcek kadar kırılabilir. Bir sanatçı ve bir kişi olarak, kötü veya iyi değildir. Katı veya zararsız değildir. Dokuma yapan bir örümcek olarak yaratıcı olabilir, ancak duygularının kapsamı korku ve korkutmayı da içermektedir. Varlığı aynı anda hem koruyucu hem de kabus olabilir. Maman aracılığıyla, Bourgeois kendisini yaratır, kimliğini ifade eder ve onu çevreleyen devasa mimarilerle

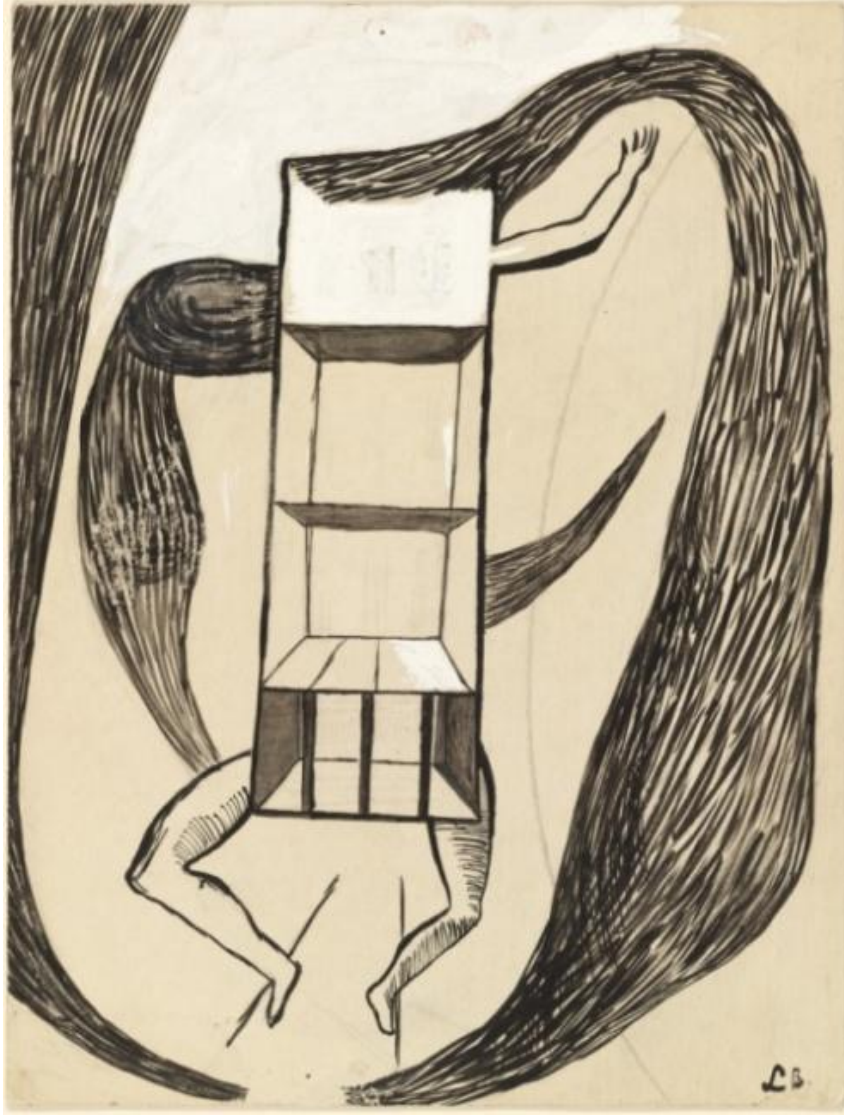
rekabet edebilecek bir yapı olarak inşa etmektedir. Bu eserle hem annesinin otobiyografik yönünü vurgularken aynı zamanda kadın imgesinin, erkek ataerkil baskısı altındaki durumunun bir göstergesi olarak ifade etmiştir.

Louise Bourgeois sanatına resim yaparak başlayıp daha sonraları 40'lı yıllarda heykel sanatına yönelmiştir. Gerçek üstücü izler taşıyan işlerine rağmen sanatçı kendini varoluşçu olarak tanımlar. 60'ların ortasında feminizm etkili yapıtlar ortaya koymaya başlamıştır. Erken işlerinden biri olan Femme Moison serisi

Görsel 8. Louise Bourgeois Ev Kadın 'Femme Maison' Serisinden.1947 <https://mo.ma/2OKwYUi>

Femme Moisonlar sanatçının evlenip New York'a taşındığı süreçte ürettiği işlerdir. 40'lı yıllarda üç çocuk yetiştiriyor bir sanatçı olmayı ve aynı zamanda evde bir anne olmanın nasıl hissettirdiğini düşünüyordur. Bir atölyeye sahip değildir. Anne olmanın, eş olmanın sanatçı olmaktan daha ağır geldiği dönemlerinde ürettiği bu işler adeta yaşadıklarını gösterir niteliktedir. Mimari yapıları kariyeri boyunca duygularını sembolize etmek adına bir motif olarak kullanmıştır daima. Bu yapıları bir sığınak yeri olarak görmüştür. Bu işlerinde kadını boğmak için mimari görüntüleri seçmiştir. Her ne kadar ürkütücü görünse de bir diğer yandan, kadın figürleri mimari yapı altında onurlu bir şekilde dik durmaktadır. Bu yapıların bir portre olduğunu söylebiliriz. Evin içersinden çıkan saçlar Bourgeois'ın uzun saçlarının bir göstergesidir.

Görsel 9. Louise Bourgeois Ev Kadın 'Femme Maison' Serisinden.1947 <https://mo.ma/2XTE7WV>

Femme Maison imgeleri, 60'ların sonlarında ve 70'lerde feminist sanat hareketinin bir sembolü haline gelmiştir. Özellikle kadın vücudu ve biyografi ile kişisel duyguları konuları sanat eserlerinde dikkat çekmektedir. Feminizm üzerinden yapılan işlerin yoğun olduğu zaman diliminde Bourgeois'ın üretimleri değerlenmeye, daha fazla insana ulaşmaya başlar ve bu konularda üretim yapan insanların ilham kaynağı haline gelir. Her ne kadar kendisini feminist bir sanatçı olarak görmese de ürettiği çoğu yapıtta feminist sanatın izleri görülmektedir.

Bourgeois'nın sembolleşmiş formlarından biri de spirallerdir. Sanatçının işlerinin temelinde yatan süreklilik kavramını karşılar nitelikteki bu spiraller süreklilikle beraber sonsuzlukla bağdaşır.70'lerde ürettiği işlerden biri olan 'Spiral Kadın' da tıpkı 'ev- kadın' işindeki gibi kadın bedenini nesneleştirmektedir. Kadın formu üzerine geçirilen bu

nesneler onları kimliksizleştirmektedir. Bourgeois'ın işlediği diğer konulardan birçoğu cinsellik, kadın erkek ilişkileri üzerine olmuştur. Bu konuda "...bir kadın olduğum için şu yaptıklarımı yapıyor değilim. Yaptıklarım içinden geçtiğim deneyimlerim nedeniyledir. Kadınlar ortak şeylere sahip oldukları için değil, yoksun oldukları şeyler yüzünden bir araya geldiler-aynı davranışlara maruz kaldıkları için..." (İnce, 2015). diye dile getirmiştir.

Yaşamı boyunca sanatını otobiyografik bir şekilde ele almayı tercih etmiş. Erken dönem çalışmalarında geçmişe karşı yaşadığı öfke, nefret, korku, saldırganlık, yok etme, yok olma gibi duygularını; Geç dönem anıtsal işlerinde doğum, yaşam, üretkenlik, güç kavramlarıyla yer değiştirdiğini görmekteyiz. Sanatı kendini anlama, evrim değiştirme süreci içerisinde olgunlaşmıştır.

1.2.1.4.Tracey Emin (d.1963)

Tracey Emin hayatından parçalar sunarak sanatını otobiyografik bir şekilde ele alarak üretmiştir. Hikaye-anlatıcı tavrıyla bilinen eserlerinde itiraf sanatıyla tanınan Tracey, kendi yaşamından kesitlerle seyirciye samimi itiraflarda bulunur. Bunu şöyle ifade eder; "Benim için sanatçı olmak sadece güzel bir şey yapmak veya insanların sizin sırtınızı okşamaları sıvazlamaları değildir. Mesaj iletmek ve iletişim içindir" (Türk, Akkol, 2010, s.108).

Eserleri, genellikle; yalnızlık, intihar, tüketilme, cinsel eylemleri ve üreme organlarını betimleyen, günahkâr ve kışkırtıcıdır. Genç Britanyalı Sanatçılar arasına katılarak ün yapan Emin, günah çıkarma sanatçısı (confessional artist) kimliğiyle sanat dünyasında varolmuştur. Sansasyonel işlerle gündeme gelen sanatçı güncel sanat işleri ve birçok alternatif türde iş üretmiştir. Bunlar; Fotoğraf, enstalasyon, iplik dikiş işleri, neon tüpler, patchwork (yamalı bohça).vb

Feminist işler üreten sanatçının çalışmalarında şiirsel bir dil hakimdir. Sanatında kendisini sanat nesnesi olarak kullanmaktadır. Bu yüzden yaptığı işler otobiyografik belgesel niteliği taşır. Belgesel niteliğindeki işleri onun hayatının gizli tarafını seyirciye itiraf olarak sunmaktadır. Yaşadığı travmalarını seyirciye açık bir şekilde ifade eder. Bu yüzden çoğu zaman işleri rahatsızlık uyandırıcıdır. Bazı eleştirmenler Emin'nin bu kadar sansasyonel işler üretmesinin altındaki en önemli nedeni daha çok duyulmak, ün, şöhret ve çalışmalarının daha fazla görünmesini istemesinden kaynaklandığını öne sürmüştür.

Görsel 10. Tracey Emin , Yatağım 'My Bed' 1999 <https://bit.ly/2OKr9pV>

Tracey Emin'nin 99 yılında en ses getiren işi olan "My Bed" (Yatağım) Turner ödülüne aday olmuştur fakat ödülü kazanamamasına rağmen o dönem için büyük reklam kaynağına dönüşmüştür. Finale kalan işlerle birlikte Tate modernde sergilenmiş daha sonra Saatchi Art koleksiyonuna dahil edilmiştir. Emin yaşadığı ilişkiler sonucu geçirdiği depresyonlu günlerinin betimlemesi olarak yatağını evde olduğu haliyle sergi salonun taşımıştır. Yatak yaşadığı ilişkilerin kalıntılarını gün içinde yaşanmışlıklarıyla birlikte bize sunar. Yataktan çıktığı haliyle buruşmuş kirli çarşaf, kan lekeli çamaşır, sigara izmaritleri, prezervatif, haplar ve boş içki şişelerinden oluşmaktadır. Tüm bu parçalar bize enstalasyonla Emin'nin özel yaşamın gizli-saklı, utanç verici tüm detaylarını hikaye anlatıcı bir dille, günah çıkarma sanatı yaparak vermektedir. Julian Schnabel ile yaptığı röportajda Emin şöyle anlatmaktadır.

Çok küçük dairemde bir tür mini sinir krizi geçirdim ve dört gün boyunca yataktan kalkmadım. Sonunda yataktan kalktığımda, çok susadım, zeminde sürünerek mutfağa gittim. Dairem gerçek bir karmaşadaydı, yerdeki çamaşırlar kirliydi, kirli dolaplar, banyo gerçekten kirli, her şey gerçekten kötü durumdaydı.. Zeminde süründüm, biraz su almak için lavabonun üstüne uzandım ve yatak odama geri döndüm. yatak odama baktım ve 'Ah, aman tanrım. Ya ölürsem ve beni burada bulurlarsa? Sonra düşündüm ki, 'Eğer burada yoksa? Ya bu yatağı dışarı çıkarsaydım - tüm korkularıyla, bütün şişelerle, boktan çarşafarla, kusma lekelerini, kullanılmış prezervatifleri, kirli iç çamaşırları, eski gazeteleri- ya da bu yatak odasından çıkarsam beyaz bir alana mı yerleştirsem? O zaman nasıl görünürdü? Ve o anda onu gördüm ve harika görünüyordu. Ve düşündüm ki, burası ölmek için en kötü yer olmayacak; bu beni hayatta tutan güzel bir yer. Sonra her şeyi yatak odamdan çıkardım ve bir yerleştirmeye yaptım. Ve onu beyaz boşluğa koyduğumda, bazı insanlar için oldukça şok edici oldu. Ama bunun üzücü bir şey gibi görüldüğünü düşündüm, bayılan bir kadın gibi, yardım edilmesi gereken bir şey. (Walle, 2017)

Emin'in sanatında gördüğümüz tüm bu travmaların sebebinin 13 yaşında tecavüze uğramasının sonuçları olarak görmekteyiz. Bu konuda şunları dile getirmiştir. “bir gün hiç göğsüm yokken ertesi gün en büyük göğüs benimkiydi.”(Dilmaç, 2019, s.205).

Görsel 11. Tracey Emin 'Every Bodies Been There, 1998 <https://bit.ly/34GPOSi>

Bir önceki eseri “Yatağım” da olduğu gibi Tracey “Yattđđım Herkes” adlı çalışmasında yine seyirciye kendisine ait kişisel mekanından atıfta bulunur. Galeri mekanı içerisine yerleştirdiği çadır, mekan içerisinde mekan yaratmaktadır. Tam da bu noktada kişisel alanını kamuya açar ve herkesin yapar. İşlerinde ki en bđyđk ortak nokta budur. Tđm bu kişiseli genelleme isteği medyada ki duruşunu koruması devamlılığını sağlamaktadır.

Görsel 12. Tracey Emin ‘Everyone I Have Ever Slept With 1965–1995’ 1995 <https://bit.ly/33iqIZo>

Görsel 13. Tracey Emin ‘Everyone I Have Ever Slept With 1965–1995’ 1995 (detay) <https://bit.ly/33iqIZo>

“1963–1995 Yılları Arasında Yattığım Herkes” adlı çalışmada bir çadır içerisinde işlediği yazılarda yaşamının belli bölümlerinde birlikte olduğu insanların, ailesinin ve kürtaj yaptırdığı iki fetüsün isimleri de bulunmaktadır. Bu işi bir çadır içerisinde gerçekleştirerek sürekli yer değiştirmesine, göç etmesine gönderme yapar. Çadır nesnesi burada metaforik bir anlam taşımaktadır. Çadırı kendisiyle bağdaştırmış, içerisindeki isimler ise hayatında bir zamanlar var olan, yer kaplayan insanlardır. Sanatçı burada aynı zamanda geçmişine, kökenine yaptığı bir atıfla aidiyet kavramını sorgulamaktadır.

Tamamen saf bir şekilde kendisini ele alarak sanat yapan Emin yaşamında ki hazlarını, travmalarını, hissettiklerini izleyiciye oldukça açık bir şekilde göstererek tüm bunları nesneleştirmektedir. Günah çıkarma sanatıyla tanınan Emin, ürettiği işlerdeki özel yaşamın izleyiciye gösterilmesi durumu bir nevi katarsis yapmaktan geçmektedir. Yaşadığı dönemin düzenini de sorgulayan bir yapıda olan sanatçı aynı zamanda bir aktivisttir. Erkek egemen toplum içerisinde kadının yaşamını sorgulayıcı yanı hep ağır basmaktadır. Tabu olarak görülen cinsellik, tecavüz gibi kavramları kendi yaşamının merkezinde sanatıyla birleştirerek izleyiciye rahatsızlık verecek işler gerçekleştirir. Türkiye’de gerçekleşen sergisindeki bir video işinde çalışmanın adı “Sometimes The Dress Is Worth More Money Than The Money -Bazen Elbise Paradan Daha Çok Para Eder” Evlilik kurumuna, kurban simgesine atıf yapar. Çalışmalarının genelindeki cinsel söylemler sanatçının gerçekliğiyle örtüşmektedir. Emin, izleyicinin yaşamında sürekli var olan, dile getirilemeyen sorunları açık yüreklilikle ele alır. Kapalı kapılar ardında kalmış konular üzerinde düşündürür. Sanatçı çocukluk yıllarından bugüne yaşamında hissettiği tüm duyguları ifade ediş yönüyle daha cesur ve küstahça görünse de temel de var olan asıl öz, travmalarla hesaplaşmadır.

2.BÖLÜM

GİZDÖKÜMCÜ TÜR İLE SANATSAL YARATI

Gizdökümcü ifadesi kişinin kendi içsel çatışmasının verdiği huzursuzluktan kurtulmak adına bir bakıma arınmak için itirafı manasına gelmekte olup özünde var olan bir rahatsızlığın rahatsızlık verebilecek şekilde dile getirilmesidir. Bu biçim üzerinden eser üretmiş bütün sanatçıların ana kaygısı, tüm o sancılı yaşamın sonucunda, dünyada var olmak –olmamak üzerine varoluşsal bir çabadır. Bu bize ünlü yazar Shakespeare'ın hamletini hatırlatmaktadır. Shakespeare de birçok oyununu yazarken itiraf fikrini kullanmıştır. İtirafın nasıl algılandığına veya uygulandığına bakılmaksızın, çağlar boyunca insan hayatının bir parçası olduğu açıkça görülmektedir. Geçmişten beri günah çıkarma çalışmaları otobiyografik yazı olarak algılanmıştır.

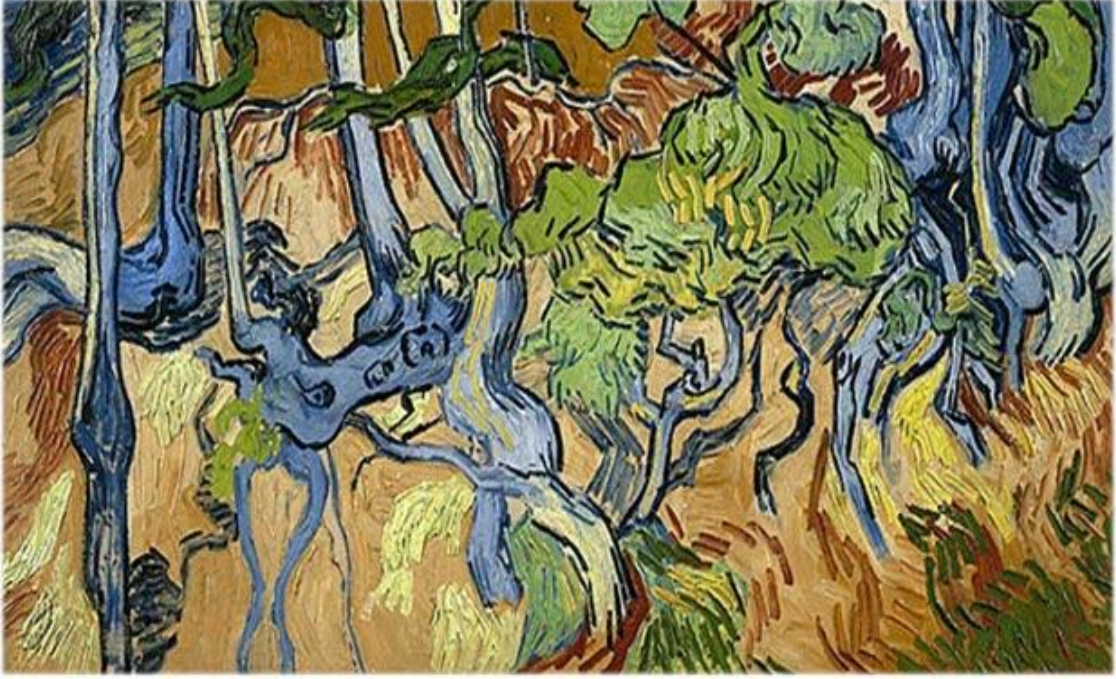
Gizdökümcü türün sanatçılarının yaşamalarına baktığımızda acı duygusunu baskın bir şekilde görmekteyiz. Kendine acıma duygusudur bu. Türün diğer bir önemli özelliği ise tüm bu acı sorgulamalarının, deneyimlerinin tekrarlanmasıdır. Sanat yapıtını üretirken bunu defalarca yaşıyor olmalarıdır. Asıl fikir bireyin günlük yaşam içerisinde kendisiyle ilgili olanı anlatma arzusundan geçmektedir. Sanatçıların yaşadıkları travmaların ve bu travmaların artık dayanılmaz bir duruma gelmesi onları beklide bu üretimleri yapmak zorunda bırakmıştır. İtirafçılar için bu bir çeşit iletişim biçimidir. Kendisi ile ilgili olanı, yaşadıklarını paylaşma içgüdüdür.

“David Galenson, günah çıkarma sanatını, ressamların ve heykeltıraşların kendi hayatlarından büyük ölçüde veya özel olarak çizilmiş motifleri kullandıkları görsel sanatlarda bir "uygulama" olarak tanımlar ”. (Weele, 2012, s.9). ve Vincent Van Gogh'u itirafçı sanatın örneği olarak ele alır.

Van Gogh'un ruh durumuyla ilgili uzmanlar ikiye ayrılmış durumda; kimisi klinik bulgularca normal olarak karşılasa da çoğunluk bipolar bozukluk, cycloid psikoz ve şizofreni olduğu öne sürmektedir. Aynı zamanda alkol problemi yaşamıştır. Yaşamı boyunca ürettiği yüzlerce eserin önemli bir kısmını psikolojik tedavi gördüğü akıl hastanesinde yapmıştır. Bu da bize gizdökümcü türde yaşanan ızdırap süreçlerinin kolayca deliliğe doğru gittiği kanıtını doğrular niteliktedir.

Yaşamı boyunca çok üretken olduğu halde sadece bir iş satabilmiş olan Van Gogh yoksullukla mücadele içersindedir. Yaşadığı ailesel travmaları annesiyle arasındaki

mesafeli bağı etkileriyle karşılaşmıştır çoğu zaman. Kardeşi Teo'ya yazdığı yüzlerce mektupta yaşadığı duygu durumlarının hepsi görülmektedir. Kaygılarından bahsetmiş, boşlukta ve yorgun olduğunu dile getirmiştir. Acı, keder ve melankoli süreklilikle devam eden depresyonlar, panik ataklar yaşamıştır. İçinde bir yerlerde o derin kasvetli acı hissi hep var olmuştur. Ölümü bir intihar mıydı yoksa cinayet mi hala muamma olsa da söylediği son sözler onun yaşamı boyunca hissettiği gerçek duygularıdır. Ölmeyi hep arzulamıştır. Ölmeden önce kardeşi Teo'ya kederin sonsuza dek sürecini söylemiştir. Aradığı ve bir türlü bulamadığı o huzuru ölümle bulmuştur.

Görsel 14. Van Gogh 'Ağaç Kökleri'' 1890 (Ölmeden Önce Yaptığı Son Resim) <https://bit.ly/2sffXKB>

Çalışma ölmeden önce yaptığı son resimdir. Resmin genelinde soyutlanmış bir karmaşa söz konusudur. İç içe geçmiş ağaç kökleri resmin ufak bir kısmında yer verilmiş olan artık neredeyse görünemez gökyüzü sanatçının ölmeden önce hissettiği duyguları yansıtmaktadır. Belki de artık sona yaklaştığını toprakla iç içe geçmiş ağaç kökleriyle vurgulamak istemiştir. Sürekli olarak çalışmalarında yer verdiği gökyüzü yavaş yavaş yok olmaya başlamıştır, artık görünemezdir. Resimdeki dinamiklik yaşadığı heyecanı da bize göstermektedir. Ölmeden saatler önce yaptığı bu resim belkide arzuladığı ölüme yaklaştıkça içinde beliren duyguların ve yaşayacaklarının heyecanını yansıtmaktadır.

Acı duygusunu hayatında ve çalışmalarında açık bir şekilde ve kimi zaman da ürkütücü bir biçimde gösteren Edward Munch bir nevi otobiyografik itirafçı işler üretmiştir. Yaşadığı

dönemin şartlarından ötürü kol gezen hastalıklardan dolayı birçok yakınını kaybeden Munch'ın yaşamı acı melankoli, korku, anksiyete ve alkol bağımlılığı ile geçmiştir. Sergilediği davranış bozuklukları yüzünden hastaneye yatırılmıştır.

Paris'e gittiği dönem Van Gogh, Gouguin ve Lautrec'ten etkilenen sanatçı, daha önce yaptığı resimlerin yerine kendi ruhsal durumlarını anlatan işler yapmaya başlamıştır. Resimlerinin temaları acı, ölüm, yalnızlık, melankoli gibi ruhsal duygu durumlarıdır. Çalışmalarının birçoğunda ölüm işlenmiştir.

Görsel 15. Edward Munch 'Ölü Anne ve Çocuk' 1899 <https://bit.ly/2OPYy1Q>

'Ölü Anne ve Çocuk' resmi ve buna benzer, hastalığı ve ölümü konu alan birçok mekan içersinde figürlerin olduğu resimler yapmıştır. Bunlar gerçek hayatta var olan kişilerdir, ailesidir. Munch her zaman kendi hayatında yaşadığı durumları konu edinmiştir. Üzüntülerini travmalarını ele almıştır.

Munch'ın kendi hayatından kesitler sunması etrafındaki insanları rahatsız ederek, resim yeteneğinin sorgulanmasına hatta aşağılanmasına sebep olmuştur. Bu durum giderek daha da içine kapanarak yalnızlaşmasını sağlamıştır. Fakat üretmekten vazgeçmemiş ve kendi hayatından, acılarından bahseden işler üretmeye süreklilikle devam etmiştir.

Ünlü "Çılgılık" tablosunda yaşadığı anksiyeteyi anlatan Munch, bununla ilgili duygularını yazmıştır. Yolda yürürken yaşadığı durumun resmini yapmıştır. Resimdeki betimleme tamamen o anı anlatır. Gün batımı renkleri, köprü üzerindeki arkadaşlarıyla beraberken bir anda hissettiği yorgunluk, karamsarlık hissiyatı ve duyduğu çılgınlıkla yola devam

edememesi ve arkadaşlarının onu bırakıp gitmesi tam olarak ona böyle bir resim yaptırmıştır. Resimde birçok duygu görülmektedir. Munch'ın yaşadığı ataklar, yalnızlık korkusu, terk edilme, ölüm karanlığı, güneşin batışıyla kasvetli bir havada verilmiştir. Munch daha sonra resmin farklı versiyonlarını da yaparak serileştirmiştir. Bu tablo aslında Munch'ın hassas ve kırılğan bir yapıya sahip olduğunun da göstergesidir.

İtiraf kelimesi ile Gizdökümcü tür 50'lerden sonra kullanılmaya ve türün gelişmeleri yaşanmasına rağmen eski dönemlerde de sanatçıların yaşadıkları travmalar sonucu ürettikleri otobiyografik işler bu türle ilişkilendirilebilir. Çünkü gizdökümcü türün özelliği içerisinde ana unsur kişinin, özel, kendiyile ilgili yaşadığı travma yaratıcı durumlarını açıkça dile getirebilmesidir. İtiraf tam da bu noktada gerçekleşiyordu. Travmaların deneyimlenmesi, tekrarlanması üretim yapılarının bir sonucu olarak süreç içerisinde gerçekleşmektedir.

Otobiyografik işler üreterek itirafçı bir anlatımla kendini ve sanatını yaratan Frida Kahlo, yaşamı boyunca acıyla sınınan ve acıdan beslenerek sanatını ortaya koyan bir sanatçı olmuştur. Ele aldığı konular cinsellik, kadınlık, kürtaj, düşük ve aldatma ile ilgili feministçe duygularla üretim yapmıştır. Yaşamında iki önemli an vardır, biri yaşadığı kaza diğeri ise yine bir kaza olarak nitelendirdiği Diego ile tanışmasıdır.

Kaza geçirdikten sonraki süreç içerisinde yatağa bağlı yaşamak zorunda kalan sanatçı hayata resim yaparak tutunmak zorunda kalmıştır ve sürekli ayna ile yüz yüzedir. Bu konuyla ilgili şunları dile getirir.

Ayna! Günlerimin, gecelerimin celladı ayna. Üzüntülerim kadar üzüntü verici görüntü. Her an parmakla gösterilme duygusu. FRIDA GÖR KENDİNİ; FRIDA! KENDİNE BAKSANA. Saatler boyu gözlendiğimi hissediyordum. Kendimi görüyordum. İçerdeki Frida, dışarıdaki Frida, her yerde sonsuza değin Frida vardı... Bu üzerime gelen aynanın altında birden şiddetli bir resmetme arzusu uyandı bende. Artık sadece çizgiler çizmek için değil, bu çizgilere bir anlam, bir biçim ve bir içerik vermek için de bol bol zamanım vardı. (İlbeyi, 1998, s.42).

Çalışmalarında acı ruh halleri gözlemlenir. Yaptığı otoportrelerde içinde bulunduğu duyguları yansıtmaktadır.

Görsel 16. Frida Kahlo “Henry Ford Hospital”1932 <https://bit.ly/2OIdNL6>

3 kez hamile kalan sanatçı hastalık durumundan ötürü düşük yapmış bebeğini aldırarak zorunda kalmıştır. Yaşadığı bu travmalarla ilgili yaptığı birçok resimde bu acısının izleri görülür. Defalarca kez ameliyat geçiren Kahlo için yaşamak işkence haline gelmiştir.

Altı ay önce bacağıma kestiler. Bu aylar benim için işkenceyle dolu yüzyıllar gibiydi, zaman zaman aklımı yitiriyordum. Hala intihar etme arzusu taşıyorum. Ama beni Diego engelliyor çünkü zannedersenem gösteriş açısından bana ihtiyacı olabilir. Böyle dedi ve ona inanıyorum. Ama yaşamım boyunca böyle acı çekmedim. Biraz daha bekleyeceğim... Çıkış yolumun güzel olacağını ve asla geri dönmeyeceğimi umarım. İyi geceler güneş, ay, yeryüzü, Diego ve aşk. Tablolarım güzel yapılmıştır, hafife alınmamış sabırla işlenmiştir. Resmim kendinde acının mesajını taşır. En azından bazı kişilerin ilgisini çektiğini sanırım. (İlbeyi, 1998, s.48).

Görsel 17. Nan Goldin Cookie at Hawaii 5.0 Bathroom, NYC. 1986 <https://bit.ly/2Roiqzw>

Varoluşsal kaygı içerisinde kendini, kim olduğunu sorgulayan, bu sorgulamalar sayesinde travmalarıyla yüzleşip arınma çabası içerisinde olan Nan Goldin'i de bir itirafçı olarak görebiliriz. Ablasının intiharı üzerine yaşadığı bir takım travmalar ve sorgulamalar onun hayatını çektiği her fotoğraf karesinde, olduğu gibi izleyiciye sunmaya zorlamıştır. Fotoğraflarında yaşadığı dönemin daha gerçek olduğunu düşündüğü kesimiyle ilgilenmiştir. Fotoğraflarını “günlüğüm” olarak ifade eder. Gittiği partilerdeki An'lara tanık oluruz. Arkadaşlarının hastalıklarının günbegün ilerleyişini izleriz.

Goldin'in “sonradan edinilmiş ailem” dediği -ve toplumun ‘marjinal’ olarak tanımlamayı yeğlediği- arkadaşlarından oluşan yakın çevresinin Boston, Berlin, New York başta olmak üzere büyük kentlerdeki yaşamına odaklanan görsel bir günlük. İsmi Bertolt Brecht ve Kurt Weill ikilisinin 1928 tarihli Üç Kuruşluk Operası'ndaki bir şarkıdan ödünç alan “The Ballad of Sexual Dependency”, Goldin ve arkadaşlarını hem sıradan hem en özel anlarında gösteren, anlaşmazlıklara/uyuşmazlıklara rağmen devam eden tutkulu ilişkilere, kadın ve erkeğe atfedilen kültürel kodlara, aile içi şiddete, 24 saat parti insanlarına, madde bağımlılarına, travestilere/transseksüellere, aşka, kayıplara, hastalıklara, genel anlamıyla da hayata dair başka pek çok şeyi içeren bir itirafname. (Darendeliler, 2016).

Görsel 18. Nan Goldin ‘‘ Nan ve Brian Yatakta’’ 1983 Fotoğraf. The Museum of Modern Art, <https://mo.ma/2KT6saj>

Eskiden, insanları yeterince fotoğraflarsam onları asla kaybetmeyeceğimi düşünürdüm. Aslında, fotoğraflarım bana, ne kadar çok kaybettiğimi düşündürüyor. Fotoğraflarım benim günlüğüm; insanları okuyabildiğim. Goldin, fotoğrafları aracılığıyla ailesinin yaşamını içerden anlatırken, kendiyile ve yaşadıklarıyla da hesaplaşmış; hatta çoğu kez yaşamını fotoğrafları aracılığıyla görmüş ve kendisiyle bu sayede yüzleşmiştir. (Akkaya, 2015, s.21).

Sanatçının sadece kendi yaşadığı travmalar mı bu türe girmektedir? Başkalarının acılarını travmalarını benimseyip onları hayatına dahil olmuş ne kadar dışarıdan bakarsa baksın özümseyebilmiş bu süreci birlikte atlatmış tüm bu süreci görerek belgelemiş biridir Nan Goldin. Bu durum biraz şöyledir; Kanser hastasının yakını olmak gibi kanser değildir belki ama tüm o süreç içerisinde sen de yıpranırsın.

Acı kavramından beslenerek işler üreten Kathe Kollvitz bize ürettiği çalışmalarla arınmaya çalıştığını gösterir niteliktedir. Yaşadığı Dönemin etkileri ve psikolojik süreçlerinin birer dışavurumudur. Savaşın getirdiği acı ve çaresizlik çalışmalarında çok net bir şekilde görülmektedir. Karanlık ve karamsar ruh hali renksizlikle kendini göstermektedir. Çalışmalarında feministçe bir yaklaşım da söz konusudur. Depresyon hayatında hiç gitmeyen bir durum olarak süreklilikle devam etmiştir.

Sanat konusunda ailesinin yapıcı ve ilerletici tavrı sayesinde iyi eğitimler alan Kathe Kollvitz için evlilik ise tam anlamıyla toplumun bir dayatması olarak zorunluluktan ibarettir. Eş ve sanatçı ikilemi sanatçıyı ne kadar zorlasa da diğerlerinin aksine (Plath, Sexton gibi) bu zorunlu ilişkiden bir çıkar sağlama yoluna gitmeye karar vererek pozitif bir süreç oluşturmaya çalışmıştır. Bu durumu maddi anlamda sanatsal üretimlerinde itekleyici bir güç olarak kullanmıştır.

Görsel 19. Kathe Kollvitz 'Kadın ve Ölü Çocuk' 39x48 cm, Gravür, 1903 <https://bit.ly/2sfhnop>

Kollvitz için onu sarsan en büyük olay 1. Dünya savaşı sırasında kaybettiği oğludur. Bu acıyı yansıtan çalışmalarından bir tanesi Kadın ve ölü çocuk resmidir. Kollvitz yaşamı boyunca daima üreten bir kadın olarak anne ve çocuk resimlerini defalarca kez yapmıştır. Bu resimleri süreklilikle tekrarlamasını onun gizdökümcü türle arınma (katharsis) durumunu göstermektedir. Acı kavramı hayatının bir teması haline almıştır.

Litografiden ağaç baskıya geçiş yaptıktan sonra tek renk siyah işler üretmeye başlamıştır. Kağıdın beyazından yararlanan Kollvitz'in baskıları keskin ve istediği etkiyi vermektedir.

Görsel 20. Käthe Kollwitz The Widow I (Die Witwe I) From War (Krieg) 1921–22, published 1923
<https://mo.ma/34DAcji>

Görsel 21. Käthe Kollwitz Son Otoportre Litografi, 1943. <https://mo.ma/2DxnwyH>

Savaş dönemi insanlarda gördüğü acıyı kederi yoksulluğu tüm gerçekçiliği ve hüznüyle baskılarında hissettirir. Çocuğunu kaybetmiş anneleri dul kadınları resmeder. Görsel 20. çalışması da ağaç baskı tekniğiyle ürettiği o yapılarından biridir.

İkinci görsel Kathe Kollwitz'in son otoportre çalışmasıdır.

Acı kavramıyla özdeşleşerek geçen bir ömrün ardından kendinden geriye kalan silueti basit, ayrıntılardan arınmış ve etkili şekilde ortaya koyan sanatçı, bu otoportre ile kendisini son kez kendi gözünden görmemizi sağlar. Käthe Kollwitz biyografisinde Martha Kearns'e bu otoportre ile ilgili şunları söyler: "Bu, seksen dört otoportre deseninin sonuncusudur, muhtemelen de batı sanatında bir kadının en uzun süredir kendini çizdiği kronolojidir ve bu kesinlikle bir kadının hayatının çarpıcı ve psikolojik bir çizelgesidir. (Dökeroğlu, 2019, s.176)

İtiraf sanatı günümüze yaklaştıkça güncel sanatla kendini göstermeye devam etmektedir. Yapılan yerleştirme sanatları performanslar, izleyicinin de işin içine girmesi ile farklı

boyutlara evrilmiştir. Sanatçı Candy Chang Kamusal alanda yaptığı herkesi sırlarını itiraf etmeye davet etmektedir.

Görsel 22. Candy Chang, Write A Confession. Kamusal Alanda Sanat Projesi. Las Vegas <https://bit.ly/34zsZRe>

İtiraf başlıklı bu projede Şinto tapınak dua duvarlarından etkilenerek kabinler hazırlamıştır. İnsanlardan bu kabinlere girerek gizli, derinde kalmış sırlarını, travmalarını itiraf etmeleri istenmiştir. Las Vegas’da gerçekleşen sanat projesinde izleyicilerin dahil olduğu anonim bir şekilde paylaştıkları itiraflarını duvarlara asarak sergilenmektedir. İsim belirtilmeden yapılan bu itiraflarla amaç utanç hissetmeden itiraflarını yapmalarını sağlamaktır.

“İster kendiniz hakkında bir şeyler ortaya çıkarın, ister başkalarının gizli hikayelerini okuyun, Candy Chang’ın 'İtirafları' tüm izleyicileri aynı şekilde ilgilendiren meditatif bir sanat projesidir.”(Chen, 2013).

Görsel 23. Candy Chang, Write A Confession. Kamusal Alanda Sanat Projesi. Las Vegas <https://bit.ly/34zsZRe>

Gizdökümcü türle sanatsal yaratı arasındaki ilişki ile sanatçıların üretimleri incelendiğinde var olan bir feminizm ağırlıklı üretim söz konusu olduğu görülmektedir. Giz dökümcü türle üretilmiş itirafçı çalışmaların birçoğunun kadın sanatçılar tarafından üretilmesi akıllara bu soruyu getirmektedir. İtiraf sanatı sadece kadınlara yönelik kadınların kendilerini ifade ettikleri bir alan haline mi almıştır? Bu durum türün çıkış yılıyla da paralel giden feminizm akımının üretimlerde ve feminist yaklaşımın toplumda yaygınlaşması kadınların kendilerini bu yolla ifade etmeye çalışmaları tabulaşmış konuların ön plana çıkmasında şehvet, erotizm, sex, vajina, kürtaj vb. gibi kadınlar üzerinden atfedilen kavramlar doğrultusunda kadınlar tarafından sanatsal üretimlere dönüşmüştür. Cindy Sherman, Marina Abramovic, Carolee Schneemann gibi performans sanatçıları tarafından çokça kez ele alınan feminizm içerikli sanatsal üretimler söz konusudur. Gizdökümcü türün kırılğan özelliği kendini kadınlarda daha belirgin bir şekilde göstermektedir.

Görsel 24. Nilgün Marmara Fotoğraf. <https://bit.ly/2RoxqKT>

Bu kırılma noktasında Nilgün Marmara seksenli yıllarda üreten önemli bir kadın şairdir. Gizdökümcü olarak şiirlerinde kullandığı temalar intihar, yalnızlık, bunalım, kimlik arayışı olmuştur. Şiirlerinde aile ilişkilerine sıkça rastlanır. Üniversite bitirme tezinde sevdiği ilham aldığı bir kadını ele almıştır. Ve bu tez hayatında önemli aralıklardan biri olmuştur. “Sylvia Plath’ın Şairliğinin İntihar Bağlamında Analizi” tezinde görülmüştür ki benzer duygular yaşamışlardır. Ve sonları da aynı olmuştur. İntihar. Tez kapsamında benim de çıkış noktam olan Nilgün Marmara’nın yazmış olduğu tez bu bağlamda önemlidir.

Manik depresif hastalığı yalnızlığa olan ihtiyacı onu şiire yöneltmiştir. Evliliğe karşı tutumuna rağmen evlenmiş fakat çocuğu olmamıştır. Mutsuz dünyaya yeni bir çocuk getirmek istememiştir. Yaşamın zorluklarını acılarını dizelere dönüştürmüştür.

Marmara şiirlerinde insanın evrendeki zor durumunu ele almıştır. Ona göre insan bu evrende ölüm-hayat sarmalı içinde, sınırsız tutkuları sınırlı bedenine hapsolmuş bir şekilde; ötekiyle birlikte, ama yalnızdır. İnsanın sınırlı bir beden içinde sınırsız tutkuları vardır. Beklediğimizin tersine intihar tematik unsuru onun şiirlerinde yaygın değildir. şiirlerinde sadece hayatın çirkinlikleriyle yüz yüze gelen melankolik bir “ben”in hayata karşı büyük bir hayır çığılığı yankılanmaz, aynı zamanda bütün bu çirkinliklere rağmen yazgısını olumlayarak direnen ve başkaldıran güçlü bir “ben” de vardır ki o, hayattaki olumsuzlukları göz ardı etmeden, pembe gözlükler olmadan hayata evet der. Asıl zor olan da budur. Şiirlerinde rahatsız edici, sarsıcı bir şekilde alışılmış biçimlerin ve gündelik dilin dışına çıkarak olanın olması gerekenden ne kadar uzak olduğunu duyurur; okuyucuları olanlarla yüz yüze getirir ve olması gereken üzerine düşünmeye yöneltir. (Öz, 2014, s.912).

Marmara şiiirlerinde ayna imgesini sıklıkla yineler. Şiiirleri dışıa açılan bir kapı değil tamamıyla kapalı bir alanı temsil eder ayna daima kendisine doğrudur. İçine yönelir. Yaşam ve Ölüm ikilemi şiiirlerinin ilk yıllarında yaşama son zamanlarına doğruysa ölüme dönük.

“Zaman az kaldı, zorlanmış bedenim
Olduğum gibi ölmeliyim, olduğum gibi
Aşk, bağlılık ve hiçbir tutkuyu düşünmeden
Kalıvermeliyim öylece kaskatı.” (İyem,2016).

Kendini arayışı, beni sorgulayışı sürekli devam eder. Şiiirlerinde de sıklıkla yer alır. Etrafındaki her şeyin farkındalığının vermiş olduğı rahatsızlıktan bir türlü kurtulamayan Marmara için yaşama tutunmak, her geçen gün daha kasvetli bir hal almaya başlamaktadır. Hayata karşı tahammülsüzlüğü toplumda kadın şair olarak duruşuna karşı toplumsal baskının eziciliğine inat yazmıştır Marmara. İçinden geçenleri dökmek için her daim yazmayı tercih etmiştir. Fakat tüm bunlar intiharına engel olamamıştır.

Sylvia Plath’ın şairliğinin intiharı bağlamında analizinde intiharı bir son değil başarı olarak ifade etmektedir. İkisi içinde ölüm bir son değil sonun başlangıcıdır. Sancılı yaşamalarında var olmanın rahatsızlığı içersinde kendi istekleriyle ayrıldılar bu dünyadan belkide gerçekten kendilerini iyi hissettikleri tek anla.

Gizdökümcü türle yaratım edimi gerçekleştirirken sanatçıların birçoğunda görülen psikolojik rahatsızlıklar, ağır depresyon, anksiyete ve özellikle bipolar sonucu intihara kadar giden bir karmaşık biçimindedir. Tüm bu sanatçıların yaratımları, yaşamlarındaki varoluşlarını, kimlik arayışlarını, ben kavramını sorgulamalarından, aile ilişkilerine çocukluktan itibaren gelişen travmalarıyla yakından ilişkilidir. İlerinde yaşadıkları bu duygu durumlarında tek çareyi üretimle ifade edebilmekte bulmuşlardır.

2.1.Freudyen Bakış Açısıyla Sanatçıların Bilinçdışı Yaratım Edimi.

Freud, 1895'te yazdığı makalede psikanalizi sadece nevrozlarla ilgili bir araştırma yöntemi olarak değil, aynı zamanda etiyojolojiye dayanan bir tedavi yöntemi içeren dikkat çekici bir kombinasyon olarak tanımlamıştır. İnsanların davranışlarını ve duygularını tanımlayan unsurların farkında olmadıkları inancına dayanarak psikolojik sorunları tedavi etmenin bir yolu; Edebi bir teori olarak, Freud'un ve daha sonraki teorisyenlerin metinleri yorumlamak için kullandığı okuma yöntemlerini benimsemektedir. Yazılan metinlerin, yazarın bilinçdışı arzusunu ve endişesini ifade ettiğine inanmaktadır. Metinde geçen psikanalitik kavramların yazar hakkında bize neleri vereceğini kontrol ederek psikanalitik bir metin okumaktayız: örneğin, çalışılan metnin karakterlerinin genellikle yazarın ruhunun yalnızca bir yansıması olduğu düşünülür. Genel olarak, psikanalitik bir metni okuduğumuzda, yazarın psikolojik sorunlarını, kaygısını ve suçluluğunu aramaktayız; çocukluk çağı travmalarına ve aile yaşamına girmektediriz. Bu noktalar çoğu zaman bilinçsizce ifade edilir; tüm bunları anlayabilmek için metne yakından bakıp iyice anlamamız gerekmektedir.(Boudehina, 2017, s.3).

Tam da bu noktada Freud'un yapısal modelini incelediğimizde bilinçaltı yerine bilinç dışı terimi kullandığını görmekteyiz. Bilincin dışında kalan bir bilinçdışı söz konusudur. Freud'un yapısal modelinde bilinç dışı(id) , bilinç (ego), ve bilinç öncesi(süper ego) vardır. Bilinç öncesi kavram, 'bilinçaltı' olarak bilinen kavrama yaklaşım olarak daha benzer bir yapıdadır. Bilinç öncesi, bilinç ile bilinçdışı arasında bir bağlantıdır. Freud Bilinçdışını yaşam içerisinde kendi alanımızın karanlık bir odası olarak, bize ait olan ve güvenli olarak bildiğimiz şeylerin gizli kalmasını istediğimiz zamanlarda kapattığımız bir alan olarak ifade eder.

Bilinç öncesi "kullanılabilir bellek" olarak tanımlanabilir. Bir insanın "şu anda" düşünmediği fakat kolaylıkla hatırlayabildiği şeylerdir. Bununla birlikte Freud'a göre bu ikisi sadece buzdağın tepesiydi: İnsan zihninin en büyük kısmı gizlidir – bilinçdışıdır – insanların kolayca farkına varmadığı durumlardır. Bunlar ya bilinçdışı, örneğin dürtüler ve içgüdüler olarak ortaya çıkar, ya da hayatın belli bir noktasında "gizli" olabilirler, çünkü insanlar böylesi travmatik hatıraların farkında olmaya katlanamazlar. (Yapıcı, Jülide, 2016).

Freud, psikanaliz yöntemiyle sanat yapıtından ziyade sanatçı çözümlemesine önem vermiştir. İkisi için de sanat gerçeklerle mücadele etmede bir basamaktır. Sanatın varlığının iyiliğinden fakat uzun süreçler içerisinde bir şifa sağlayamadığına söz edip

sanatın bir tür katharsis, arınma olduğunu vurgular. “Sanat bir tür ruhsal iyileştirme, bir tür katharsis(arınma, boşalım), insanın tutkularından arınması, kendisi ve karanlık dürtüleriyle, korkularıyla yüzleşmesi için daha güçlü bir fırsat yaratır.”(Çelikkan, 2017, s. 222).

Sanatçı yaratma edimi sürecinde yaşadığı katarsis ile tekrar tekrar karşılaşması durumunda bu süreci yaratma sürecine dönüştürebilen haline gelmektedir. Aradaki bağlantı sıkı sıkıyadır. Sanatçının kendini tanımasını çözümlemesini korkularıyla yüzleşmesine olanak sağlamakta ve psikanaliz süreci sonucunda yaratma ediminin oluşması yaratma cesaretini sergilemesine olanak sağlar. “Freudyen söylemde yahut günah çıkarma ediminde şu fikir vardır: kişi eğer geçmişi ve hatıralarıyla yüzleşirse bunların yarattığı eksiklik, kompleks ya da travmatik sonuçlardan kurtulabilir.”(İlter, 2006, s.15).

Burada bahsedilen durumun itiraf sanatıyla kendini ortaya koyan sanatçılarda ne kadar ve nasıl bir süreç içerisinde gerçekleştiği göreceli bir durumdur. Birçoğu bu travmalarla üretim yaparak yaşadığı travmalardan kurtulabilme noktasına ulaşmıştır. Örneğin Louise Bourgeois travmalarıyla beslenerek onları sanatı için hep itekleyici bir güç olarak kullanmış bundan beslenerek ilerlemiştir. Fakat bazıları içinse durum daha farklıdır. Tüm bu sanrılı yaşamdan, üretimlerden, acı ve travmalarla yüzleşmenin verdiği rahatsızlıktan bir türlü kurtulamayıp bu baskı altında ezilmiş ve hayatlarına son vermişlerdir. (Plath, Sexton, Marmara gibi)

Tüm bu travmalar psikolojik sorunlar bu sanatçılar için birer şans olarakta görülebilir. Van Gogh ağır depresyonlar geçirmiş ve şizofrendir. Munch şiddetli anksiyete atakları geçiren bir sanatçıydı. Onları diğer insanlardan ayıran en büyük özellikleri bu rahatsızlıklara sahip bir bilinçle yaşamaları ve kendilerini sanatla ifade etmeleri idi? Acılarından beslenmeleri ve üretmeleri idi. Onların bu rahatsızlıkları tedavi edilmelimiydi. Bu sonucu değiştirmiydi? Bilinmez görecelidir. Fakat gerçek bir şey vardır ki o da tüm bu yaratımların bu duygular sayesinde ortaya çıktığıdır. Onlar böyle şiddetli bir şekilde arınma gerçekleştirmeye çalışarak insanın varoluşunun sancısını anlatabilmişlerdir.

2.2. Gizdökümcü Türde Acı, Ölüm Teması ve İntihar.

Gizdökümcü türde acı ve ölüm teması sıklıkla yinelenir. İtiraf edebiyatının ana sorunu acıdır ve bu dayanılmaz bir şekilde insanı yok etmeye başlar. İtirafçı sanatçılara baktığımızda, en önemli ve ortak sorunlarının narin ruhlarının çektiği dayanılmaz acı duygusu ve bu duygunun zamanla deliliğe kadar gidişidir. Bunun göstergesi de birçoğunun psikolojik tedavi görmüş olmasıdır. Ama ne yazık ki kaçınılmaz olan son hep aynıdır; intihar.

Acının sanatta bir dışavurum biçimi olarak kullanımı, çok eski tarihlere kadar gider. Varoluşsal sorgulamalarda içsel bir kıvrınma ya da farkındalık hali olarak ortaya koyulan acı; sanat ve felsefe açısından çokça konu edilmiş, plastik sanatlar ve edebiyat alanlarında başyapıtlar ortaya çıkmasını sağlayan bir itici güç olmuştur. Kafka'nın Dönüşüm'ünden, Picasso'nun Guernica'sına, Goethe'nin eseri, Genç Walter'ın Acıları'dan, Munch'un Çılgılık'ına, Frida Kahlo'nun kişisel öykülerine ve performans sanatının pek çok örneğine kadar sanat tarihi, dolayısıyla sanat yapıtları bu içsel ağrıyı deneyimlemek ve imgeleştirmek konusunda bir aracı görevi görmüştür. Varoluşçu filozofların bireyin farkındalığı üzerinden yorumladığı, varoluştan duyulan acı veya tiksinti betimleyen edebi eserler çoğunlukta olsa da, görsel sanat disiplinleri de bu konunun azımsanmayacak sayıda örneğine sahiptir. (Dökeroğlu, 2019, s.164).

Acı, keder, depresyon, aşağılanma duygusu, kendine acıma, alkolizm, kaygı, sinir hastalıkları tüm bunlar itirafçı sanatçıların hayatlarının odak noktası ve yaratımlarının ana temaları haline almıştır. Fakat psikolojik zayıflık bu sanatçıların bir nevi en büyük güçleri olarak ta görülebilmektedir. Çünkü gizdökümcü türün oluşumu tamamen bu duyguların yaratımı üzerinedir. Biraz narsist hatta sadist bir izleyici kitlesine sahip olan bu sanatçıların bu kadar sevimlerinin sebeplerinden biride tüm bu duygularını açıkça itiraf edebiliyor olmaları, onlarla bu acıları yaşayan birçoklarından ayrılmalarına ve yüceleştirilmelerine neden olmaktadır. Tüm bu üretimler esnasında aslında yaşanan deneyimleri tekrardan yaşamaktadırlar, bu da itiraf sanatının belirgin özelliklerinden biri olarak görülebilir.

Bütün sanatçıların yaşadıkları hayat tecrübeleri duygu durumları zihinlerindeki mücadele içersinde kendi varoluşlarıyla ilgili verdikleri savaş ve sorgulamalar yaratma sürecini etkileyen olgulardır. Tüm bu üretim süreci içerisinde belli bir olgunluğa erişebilmek için geçtikleri süreler ıstırap, acı çekme ile gerçekleşir ve bu ıstırap kolayca deliliğin eşliğine ulaşmayı ve sanatsal yaratımlarındaki temalarının ölüm üzerine ve sonuncunun da intihar eşliğine giden bir düşünce kompleksi içersinde aşamalanır.

“İntihar dünyada var olmanın bir başka yoludur. Sartre’a göre kişi bir eylem olarak ölümü seçtiğinde kendi varlığının farkına vararak, varlığının tanımını da hiçlikle yapar.” (Marmara, 2016, s.19).

Sanatçının bu süreç içerisindeki kaygısı hayatta var olabilme üzerine bir savaştır. Hayat içerisinde ki eylemini gerçekleştirebilme noktasında kaygı içerisinde olan sanatçı, var olabilmek adına bir süre sonra eylem içerisinde bulunmak yerine tam tersi davranış biçimiyle, tüm yaşamsal eylemlerden vazgeçerek benliğini intihar ile ortaya koymayı seçmektedir.

Psikoloji alanında ölüm içgüdüsünden söz eden ilk kişi olan Freud’a göre matem ve melankolinin karmaşık süreci hakkında bilgi edinmeden intihar anlaşılmaz. 1920’de kaleme aldığı Haz İlkesinin de Ötesinde adlı eserinde intiharın içsel gelişimini açıklar. Ona göre, intihar cinsellik karşıtı bir birincil saldırganlıktır. Bu saldırganlık insanı inorganik hayata döndürmeye çalışır. İntiharı “(...) ölüm içgüdüsünün melankolide etkin olan bir tür süper ego hastalığı” olarak tanımlar. İnsanları intihara sürükleyen etmenlerden biri de korkudur. İnsanlar tehlikeler karşısında kendini savunur ve kendini savunamayacak denli çaresiz hissettiğindeyse acılarını dindirmek için kendini öldürür. (Öz, 2014,s.32).

Toplumsal açıdan bakıldığında kendini yok etme intihar olgusu yasalar gereği bir suç olarak belirlenmektedir. Çünkü kendini yok etmek varlığını ortadan kaldırmak bir nevi cinayetle eş değerdir. Tarihsel yapıdan incelendiğinde birçok dönemde toplumsal yapılar bunu bir çeşit devlete karşı yapılmış suç olarak görmektedir. Olumsuz bir kavram olarak var olan kendini yok etme eylemi (intihar) düzene, egoya, birlikte var olma kavramlarına karşı bir isyandır. Var olmuş birçok dini yapı da intihar kavramını bir günah olarak görmekte ve algılatmaktadır.

Toplumsal açıdan bu şekilde algılatılmaya çalışılan intihar 18.yy’dan itibaren popülerlik kazanmaya başlamış denebilir. Konu, tema olarak seçilerek işlenmeye, edebiyatta ve sanatta örnekleri görülmeye başlanmıştır. Bunun en büyük örneklerinden biri William Shakespeare’dır. Yazdığı oyunların neredeyse birçoğunda intihar işlenmiştir.

Carl Gustav Jung’a göre, ölüm korkusunun temeli aslında yaşama korkusudur. Hayata uyumlanamayan kişinin yaşam karşısında yaşadığı paniktir bu. Yaşamın hızla akıp gitmesi zamanın ilerlemesiyle durumu daha da sıkıntılı bir hale sokmaktadır. Sigmund Freud’a göre insan bilinçaltında zaten ölümü gizlice arzulamaktadır. Freud’un ölüm içgüdüsü (thanatos) olarak adlandırdığı şey, insanın ana karnına yani canlılığın huzursuz,

eksik, kontrolsüz, tedirgin edici ortamından cansızlığın huzurlu, hareketsiz, tamamlanmış olan durumuna (nirvana) bilinçsizce içsel yönelimidir. Varoluşçu felsefe ölüm ve yaşamı birbirinden ayrı olgular olarak ele almak yerine ikisini bir bütünlüğün birbirini anlamlı kılan parçaları olarak ele almaktadır. Heidegger, her kişinin kendi ölümlülüğünü içsel bir tecrübe aracılığıyla kavrayabilmesi sonucunda hayatının gerçek anlamını bulabileceğini düşünür. Çünkü ölüm hayatı anlamlı kılarak değerini ortaya koymaktadır. Ölümden kaygılanan insan, bu noktada hiçliğe sırtını vererek hem kendi varlığını hem de diğer tüm var olanların varlığının anlamını sorgulamaya girişebilir. (Hiçyılmaz, 2018).

Gizdökümcü türde yaşanan tüm hikayeler acı, ölüm teması çerçevesinde gelişmektedir. Yaşanılan durumlar, duygular insan üzerinde derin etkiler bırakır. Bu etkilerin sonucunda derin bir çöküntüyle birlikte daha karamsar bir ortam oluşmaktadır ve bu ortamdan beslenerek kendilerini ifade etmeye çalışırlar, eserlerinde yaşadıkları sıkışmışlık, varoluş sancısı çok net görülmektedir. Bu hissiyatlar bir süre sonra ölüme olan bağı güçlendirir, var olarak anlam bulamadıkları hayata ölümlü bir değer biçmek isterler. Aradıkları şey sonsuz bir huzurla uyku halidir.

3.BÖLÜM

Önceki Bölümlerin Çıkarımları Doğrultusunda Görsel Analiz Çalışmaları

Bu bölümde tez kapsamında parçalanma kavramından biçimsel anlamda yola çıkarak gizdökümcü türde üretim sağlanmaya çalışılmıştır. Tez içerisinde ele alınan Şairlerin Sylvia Plath ve Anne Sexton'ın itirafçı şiirlerinden yola çıkarak bazı çalışmalar üretilmiştir. Şiir içerisindeki betimleyici unsurlardan yararlanılarak şiirin atmosferini yansıtan çalışmalar ortaya çıkarılmıştır.

Tüm bu sanatsal yaratım süresince tez kapsamında araştırma konusu olan itiraf sanatı buradaki çalışmalarda da söz konusudur. Yaşanılan ruhsal durumların dışavurumları travmaların kendini tekrarlamasıyla oluşmuştur. Çalışmalar uzun süreçler içerisinde ele alınmıştır. Zamansal süreyle birlikte süreklilikle kendini yenilemiştir. Biçimsel olarak parçalanma kavramı ele alınmıştır. Üretilen işlerin bütünü içerdiği parçalanma üzerinedir.

Tez süresince oluşturulmuş işleri iki kısımda ele alabiliriz, bazıları gizdökümcü türde işler üretmiş sanatçıların çalışmalarından yola çıkarak onların travmalarının yeniden deneyimlenmesi için bir değerlendirmeyi içermektedir. Diğer çalışmalarda ise, kendi yaşadığım travmalardan yola çıkarak yaratım edimi gerçekleştirilmiştir.

Görsel 25. Bahar Ata, Cadı, Ağaç Baskı 60x84cm, 2018

Cadı isimli ağaç baskıda cadı imgesinden yola çıkılmıştır. Toplumsal açıdan rahatsız edici olarak algılanan cadı imgesi, kadınla bağdaştırılmaktadır. Ataerkil toplum zihniyetinden ortaya çıkmış olan; kadının şeytanlaştırılması, özelliklerinin kadınlarda bulunması gibi tanımlarla anlatılan cadı imgesi, cadılık vasfı adı altında binlerce insanın işkence edilerek öldürüldüğü engizisyon mahkemeleriyle de bilinmektedir. Kadınların toplumsal yaşamdan uzakta tutulmaya çalışılması, aşağılanmaları, yok sayılmalarının altında yatan sebeplerden biri de ataerkil zihniyetin oluşumundaki en büyük sorun olan ilkel korku güdüsüdür. Bu güdü, kadını şeytanla bir tutan zekasından ve yapabileceklerinden korkarak bastırılmaya çalışılan bir toplum türetmiştir. Çalışma bu imgelem doğrultusunda kadına takılmış olan bu sıfatın yarattığı duygu ve travmaların yaşamına etkisiyle giderek toplumdan uzaklaşması, yalnızlaşması, kendi inine çekilmesi, durumunu anlatmaktadır. Ağaç Baskı tekniğiyle yapılmış olan çalışmada mistik bir hava söz konusudur. Kadın figürü cadı olarak ele alınmış ve orman etkisinde bir alanda boşlukta süzülmemektedir. Etrafında sadece doğa ve hayvan vardır. Kedi figürü burada yalnızlaşan insanın iletişim kurduğu tek canlı olarak gösterilerek, günümüz dönemine atıfta bulunulmuştur. Renkler karanlık koyu ve kırmızı tonlarda seçilerek var olan mistik ve melankolik hava korunmaya çalışılmıştır.

Görsel 26. Bahar Ata, Ben- Cadı, Ağaç Baskı, 84x55cm, 2019

‘Ben-Cadı’ çalışması da yine aynı kavramlar doğrultusunda düşünülerek üretilmiş bir ağaç baskı işidir. Gizdökümcü türde de sıklıkla ele alınan cadı kavramına gönderme yapılmaktadır. Cadı kavramı Anne Sexton’ın şiirlerinde ve söylemlerinde sıklıkla yer almaktadır. Bu konuda Anne Sexton’ın “Çifte Görüntü” şiiri incelenebilir. Sexton Transformations’da da cadı imgesinden sıklıkla bahseder. Kitabında kadınların toplumsal yaşam içersindeki varoluşunu sorgulayan bir tutum sergilemiştir. Kendini lanetli bir cadı olarak tasvir eder. Masallarda iyi kötü kavramı vardır. Kötü olan kadın her zaman cadı olarak gösterilir, sıklıkla var olan cadı imgesi de kadınlar üzerinden anlatılır. Çocukluktan itibaren bilinçaltına işleyen bir durumdur maalesef.

Sylvia Plath için de durum aynıdır. Oda şiirlerinde cadı kavramlarına yer vermektedir. Aynı zamanda yazdığı şiirlerden ötürü cadı tanrıça olarak anılmaktadır. Ya da cadılar tarafından lanetlenildiğine inanmaktadır. “Lady Lazarus” şiirinde konuşmacı mitolojik bir şekilde erkekleri yiyen bir cadı olarak anlatılmaktadır.

Görsel 27. Bahar Ata, Kendi İninde, Ağaç Baskı, 80x56cm, 2018

Yaşadığı baskı ve travmalar sonucu kendini kapatmış içine dönmüş bireyin yarattığı dünyaya gönderme yapılmaktadır. Yaratmış olduğu bu dünya içersinde insan yoktur. Doğa ve hayvanlar vardır. Bir nevi kaçıştır. Huzura yönelirken kendi içinde yaşadığı bir azaltma

eğilimidir. Fazlalık olan her şeyden kurtuluş, doğaya dönme, arınma gibi anlamları ifade eder. Gizdökümcü türde üretilen işlerin birçoğunda var olan yalnızlık temasıyla üretilmiştir. Buradaki yalnızlık toplumsal düzenden, insanlardan, kendi içinde yaşadığı içsel çatışmalardan, travmalardan, yani bir nevi kendinden kaçıştır.

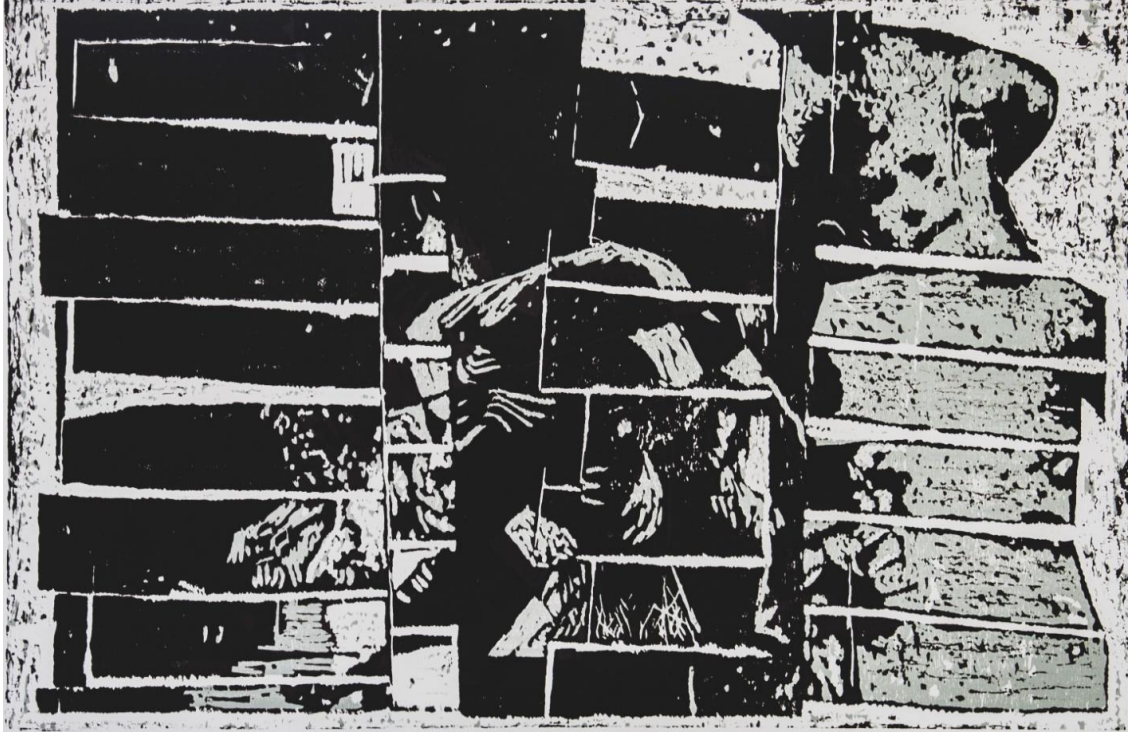
Görsel 28. Bahar Ata, İsimsiz, Ağaç Baskı, 80x52cm, 2017

“Saldırganlık insanı inorganik hayata döndürmeye çalışır. İnsanları intihara sürükleyen etmenlerden biri de korkudur. İnsanlar tehlikeler karşısında kendini savunur ve kendini savunamayacak denli çaresiz hissettiğindeyse acılarını dindirmek için kendini öldürür” (Öz, 2014,s.32). Freud’un görüşlerine gönderme yapılmaktadır. İnsanda bir hayvan türü olarak içerisinde barındırdığı korku güdüsüne odaklanılmıştır. İçerisindeki yaratık buradaki korkuyu temsil etmektedir. Ve kendi kendini öldürmeye başlamıştır.

Görsel 29. Bahar Ata, İsimsiz, Ağaç Baskı, 80x50cm, 2019

Görsel 29. , 30. , 31. deki çalışmalar parçalanmayı ele alır. Resimlerdeki görsellerde var olan görüntüler parçalanarak yok, olmaya biçimsizleşmeye başlamıştır. 29. görseldeki insan figürü tamamen yok olmaya başlamış, parçalara ayrılmıştır. Çalışmadaki bloklar evin tuğlaları gibidir ve tuğlalar arasında sıkışan kadın figürü hareketsiz, durağan ve düşünceli görünmektedir.

Görsel 30. Bahar Ata, Parçalanma, Ağaç Baskı, 80x52cm, 2018

Parçalanmalarla oluşan bir kaos hakimdir. Renkler karanlığı ve karmaşayı ifade etmesi için seçilmiştir. Çalışmaların ilk hali kolaj olarak tasarlanmıştır. Parçalanma buradan gelmektedir. Yaşamın kaosundan, her şeyin birbiri içerisine karıştığı çözülemez bir karmaşa içerisinde kendini var etmeye çalışan insan zamanla biçimsizleşmeye başlaması ve kendini var edemediği için yok olmaya yüz tutmasını anlatır.

Görsel 31. Bahar Ata, Fragment, Metal Gravür, 33x49cm, 2019

Çalışmada parçalanmalardan dolayı insan figürü yok olmaya başlamıştır. Geriye sadece bu parçalanmayı ifade eden göz her şeyi anlatır şekilde bakmaktadır. Gözdeki ifade endişelidir. Yaşanılan ruhsal durum anlatılmak istenmiştir. Gittikçe kararan bir psikoloji ve daralan bir ruhu simgeler.

Görsel 32. Bahar Ata, Ev, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 25x25cm, 2018

Ev çalışmasında tez içersinde ele alınan iki şairin; Sexton ve Plath 'ın 'ev' kavramlarından yola çıkılmıştır. Beyaz duvarları olan, dışarıdan bakıldığında aydınlık ferahlatıcı bir eve sahip olmak gibi görünse de aslında içersinde ve çevresinde onu kaplayan koca bir karanlığın varlığı söz konusudur. Balkonda öylece duran kadın figürü bize bu ev ortamında yaşadığı ruhsal durumu yansıtmaktadır. Sadece durmakta olan figür, yaşadığı psikolojik baskılardan ötürü üretmez, hiçbir şey yapamaz hale gelmiş ve evle bütünleşmiştir.

Ev kavramı bize kişinin o ev içersinde yaşadığı süreklilikle devam eden ve hiçbir zaman bitmeyecek var olan bir düzenin yarattığı psikolojik baskının bir dışavurumudur. Daha çok kadınların yaşadığı bir durum olan anne olma, eş olma durumu kişiyi sosyal yaşantısından, kendi varoluşundan, üretimlerinden uzaklaştırmakta sadece hizmet eden, kendini yok sayan bir oluşum içersinde gösterir. Kadın hangi statüde olursa olsun bu durum hiçbir zaman farklılaşmamıştır. Bu konuda gizdökümcü bir tavırla ele aldığı;

Sylvia Plath'ın Aday şiiri incelenebilir.

“Al sana boş elini

Dolduracak ve sana çay getirecek

Ve baş ağrılarını geçirecek
Ve Ne istersen yapacak bir el
Evlenir misin onunla?
Gün gelince
Başparmağıyla gözlerini kapatıp
Kederden eriyip yok olacağı garanti edilir.”(Plath, 2016, s.10)

Şiir her şeyi özetler nitelikte yazılmıştır Sylvia'nın yaşadığı evlilik sürecinde karşılıksız, tek taraflı bir çaba sonucu ne kadar yıprandığını anlatmaktadır. Burada bahsedilen evlilik kavramı tamamen “evlilik” kavramı olarak ele alınmalıdır. Kişilerin tutkulu aşk hikayelerinin aynı çatı altında yaşamaya başladığında oluşan kendi alanının istismar edilmesi, yok oluşu, karşılıklı saygının tüketildiği bir birlikte yaşama kültürüdür. Ve zamanla birçok şeyi yok etmektedir

Görsel 33. Bahar Ata, İsimsiz, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 25x25cm, 2018

Görsel 34. Bahar Ata, İsimsiz, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 25x25cm, 2018

Görsel 34 deki çalışma, mekan içerisinde yatak ve yatakta yatan kişi ölümü temsil etmektedir. Sol üst köşede çerçeve içersine alınmış kalp şeklinde bir gül yaprağı ise yaşamı. Pencereden giren ışık odaya loş ve dramatik bir hava katmaktadır. Yatağın yatay düzlemde oluşu bize ölümü çağrıştırır. Görsel 33.de ise sadece ellere odaklanarak o kalbi söken eller vardır.

Umutsuzluk...

Korku...

Yorgunluk...

Beni ayakta tutan 3 şey

Ve beni yere serecek

3 üç şey...

(B.Ata)

Aynı zamanda kendi yazdığım şiirin de görselleştirilmesidir.

Görsel 35. Bahar Ata, Çifte Görüntü, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 25x25cm, 2018, Özel Koleksiyon

“Çifte Görüntü” çalışması Anne Sexton’ın The Double Image şiirinden yola çıkarak üretilmiştir. Sexton’ın şiirindeki gizdökümcü anlatım görselleştirilmeye çalışılmıştır. Anne ve kız bir evin önünde ev geçmişi aile kavramını temsil etmektedir. Şiirde Sexton’nın geçmişe gitmesi kendi aile yaşantısını annesiyle olan ilişkisini ele vermektedir. Annenin ve kızın birbirleri ile iletişimi kısıtlı birbirlerine dönük değıllerdir. Buldukları atmosfer ve ifadeleri ruh hallerini yansıtmıştır. Üst taraftaki diğeri bir parça olan kare bize şiirde geçen ayna imgesini çağırıştır. İkinci bir parça olan üst katmanda ise yine Sexton’ın kendi geçmişi vardır. Anne, Sexton ve çocuk bütünde bize parçalanmış olan çifte görüntüyü vermektedir.

Görsel 36. Bahar Ata, Çifte Görüntü, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 25x25cm, 2018

Görsel 36. da elleri önünde bağdaş kuran kız figürüyle anne, Sexton'ın geçmişinin bir yansıması olarak düşünülmüştür. Beyaz renkte elbisesiyle saf ve temizliğine, çocukluğuna değinir. Önünde duran kare bir ayna görevi üstlenir ve birbirine dolanmış eller eli kolu bağlı ifadeyle Sexton'ın yaşadığı duygu durumlarına vurgu yapılmaktadır. Ellerin arasında duran çiçeklerse kısa süre sonra solacak olan yaşama gönderme yapmaktadır.

Görsel 37. Bahar Ata, İtiraf, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 25x25cm, 2018

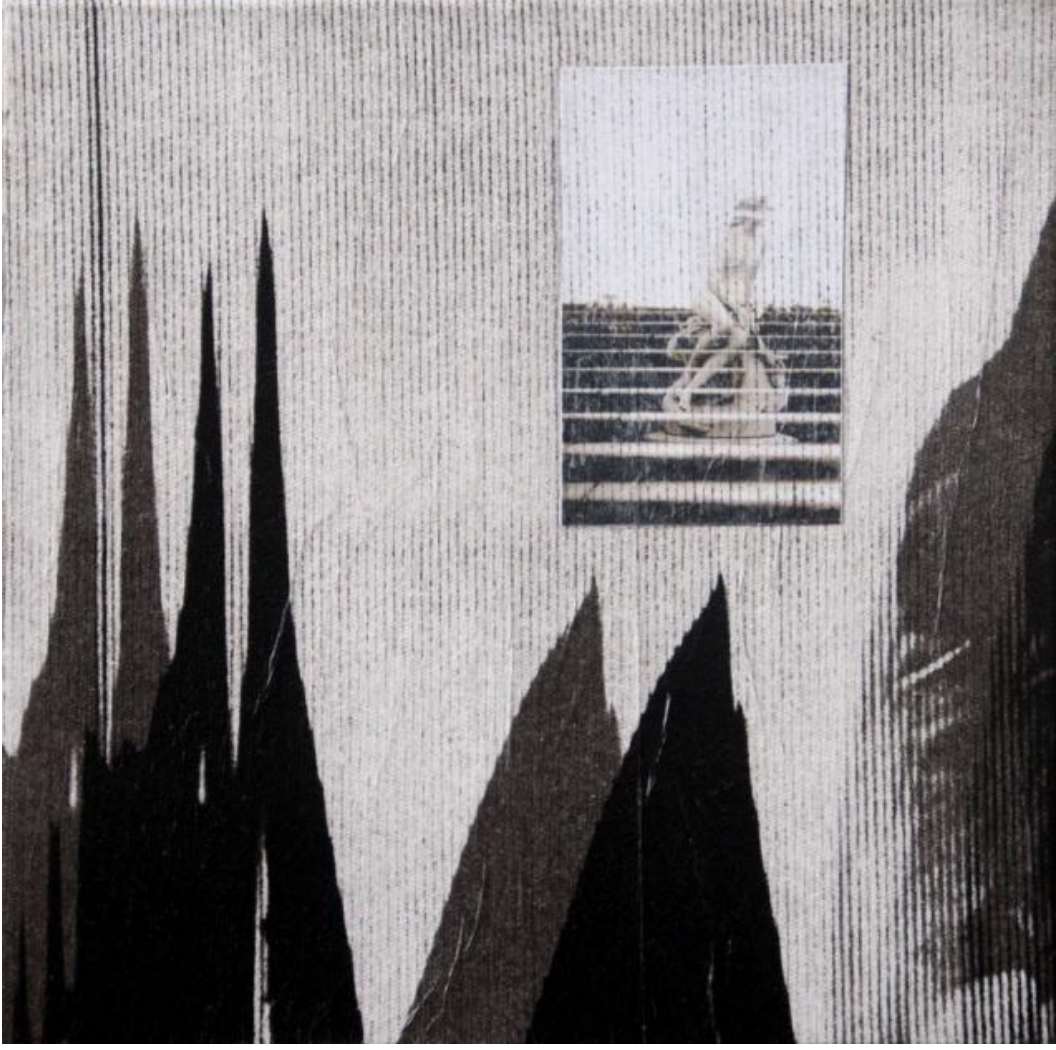
Arınma gerçekleşmediği sürece geçmişin sürekli kendini tekrarlaması ve yıkıcı etkiler bırakmasına yol açmaktadır. “İtiraf” çalışmaları çocukken yaşanan bir travmayı konu almaktadır. Geçmişle yüzleşemeyen bir kız çocuğunun çocukken yaşamış olduğu travmanın sahnelenmesini anlatır. Yüzleri belirsiz beş erkek figürü ve onlara dönük suratı ile kız çocuğunun yüzleşmesi görselleştirilmiştir. Tiyatro sahnesini andıran, ayinsel bir yüzleşme söz konusudur. Karanlıkta silikleşen erkek figürler belirsiz ve başları öne eğik suçlu pozisyonunda gösterilmiştir.

Görsel 38. Bahar Ata, İtiraf, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 25x25cm, 2018

Anne Sexton'ın şiirinden yola çıkarak yazmış olduğum şiir üzerine bir çalışmadır. Yazdığım hikâyeler, şiirler ve yaptığım resimleri anlatan bir betimlemeden bahseder çalışma. Çıkış noktasını anlatır.

Bir evde 3 cadı
Ama elden gelmez hiçbir şey.
Tutsak etmek yerine
Hizmet etmek
Yıkarsın
Daima o beyaz bulaşıkları.
Takıntılı
Çirkin ve Çirkef.
Kimi öldüreceğiz anneyi mi kızı mı ?
Kendimizi mi? yoksa kızı mı?
(B.Ata)

Görsel 39. Bahar Ata, İsimli, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 25x25cm, 2018

Yorgun beden ölüm sonrası sertleşerek heykel kıvamına gelmesi. Zihnin ise tamamen duru bir şekilde oluşunu, ölüm sonrası boş bakan gözlerin güzelliğini ve beden yavaşça gökyüzünde salınarak silikleşmesini anlatır. Sivri uçlu dağlar yeryüzünün acımasızlığını ifade etmektedir. Gökyüzünün çizgiselliği ve silikliği homojenize bir durum yaratır. İnsan, gökyüzüyle, havayla bütünleşmektedir.

Görsel 40. Bahar Ata, İsimsiz, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 25x25cm, 2018

Baş ağrısı gördükçe yüzünü ve ağzında çiğner.

Beynimin içinde ses karıncalar yuva yapmış.

Hareketleri nefret

Gördükçe nefret.

En güçlü duygu.

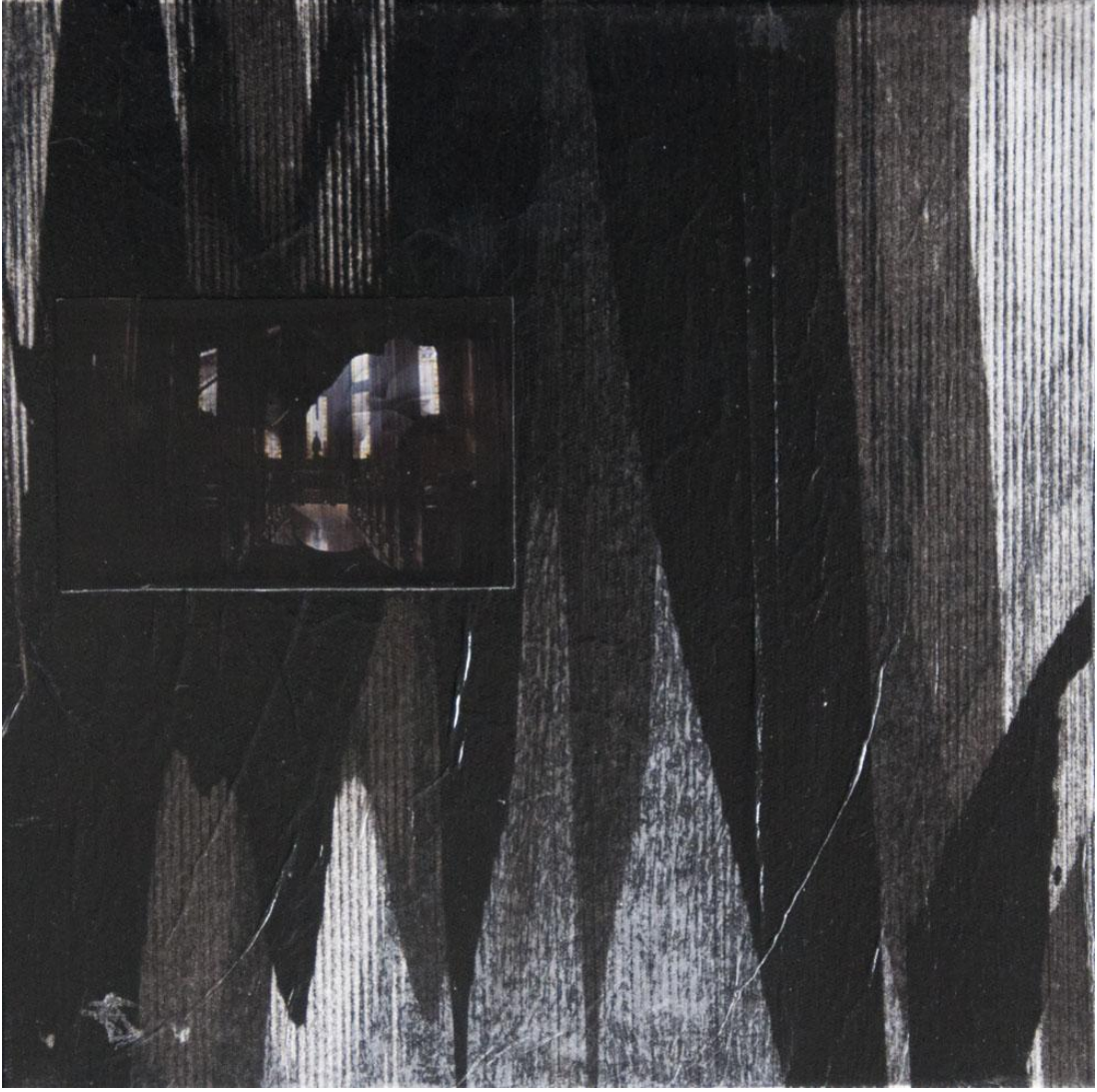
(B.Ata)

Kendi yazmış olduğum bir şiiri düşünürken ki benin tasviridir çalıma. Yorgun ve düşünceli. Tükenmiş nefret dolu ama sakin olanı tasvir eder. Bedeni parçalanmıştır. Geri planda gölgeler düşle gerçek arasında gidip gelmektedir.

Görsel 41. Bahar Ata, İsimsiz, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 25x25cm, 2018

Çalışma 41. ve 42.'de Mekan kavramı doğrultusunda arınma ele alınmıştır. Kişisel gerçeklerin kabul edilmeye çalışıldığı bir ortam olarak kutsal mekanlardan görüntüler kullanılmıştır. İtiraf, İtiraf etmek kelimelerinin sıklıkla yaşandığı bir mekan olan kiliselerden bir görsel görüntüsü vardır. Arınmanın gerçekleşmesi için yaşanan durumu kabullenmek onu karşılamak gerekmektedir. Arınabilme noktasında kişinin bu arınmadan ne kadar güçlü çıkacağı önemlidir.

Görsel 42. Bahar Ata, İsimsiz, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 25x25cm, 2018

Anne Sexton'nın Tanrılar şiiri üzerine yapılmış bir çalışmadır. Şiirde tanrıları aramaya çıkan Sexton, birçok yere gider, birçok şey öğrenir, tanrıları arar fakat en sonun da kendi evinin tuvaletinde kapalı bulur tanrıları.

Dua etti dünyanın tüm kiliselerinde, Ve kültür hakkında epeyce şey öğrendi, Hiçbiri
Buda'ya, Brahmaya. Piramit'lere gitti ,Ve çok büyük kartpostallar buldu. Hiçbiri
Sonra kendi evine dönüş yaptı, Ve tuvalette kapalı buldu dünyanın tanrılarını.
Sonunda! Bağırarak ağladı ve kilitledi kapıyı.

(Sexton,2006,s.36)

Görsel 43. Bahar Ata, İsimsiz, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 25x25cm, 2018

Çiçeklerin peşinden
Gidiyorum
Çiçekler ölen çiçekler.
(B.Ata)

Şiirde solmaya başlayan bir hayattan söz edilmektedir. Başkalarının müdahalesi sonucu yok olamaya başlamış bir hayatı betimler. Şiirde bahsedilen çiçekler hayata gönderme yapar. Bir yanda yaşama tutunmaya çalışmak, diğer yanda ölümün güzelliği vardır.

Görsel 44. Bahar Ata, İsimsiz, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 25x25cm, 2018

Çocukluğa özlem , geçmişin hatırlanması, acı, keder, çevredeki her şeyin, herkesin anlamını yitirmesi, kaygı, anksiyete, öfke, nefret, aile evine özlem, anneye özlem sonra tekrar nefret. Yoğun duygu durumları sırasında insanın hissettikleri ve her şeyin üzerine doğru bir çığ gibi büyümesi sonucu kendini içinden çıkılmaz bir anda bulması üzerine üretilmiş bir çalışmadır. Çalışmada geçmişe ait çocukluğa ve saflığa her şeyin daha durağan ve yolunda gittiği döneme gönderme yapılmıştır. Henüz hiçbir şeyin farkındalığında olunmadığı bir döneme geçmişe dönme arzusunu anlatmaktadır. Eskisi kadar korkusuz ve özgür olamamanın verdiği hissiyatla üretilmiştir.

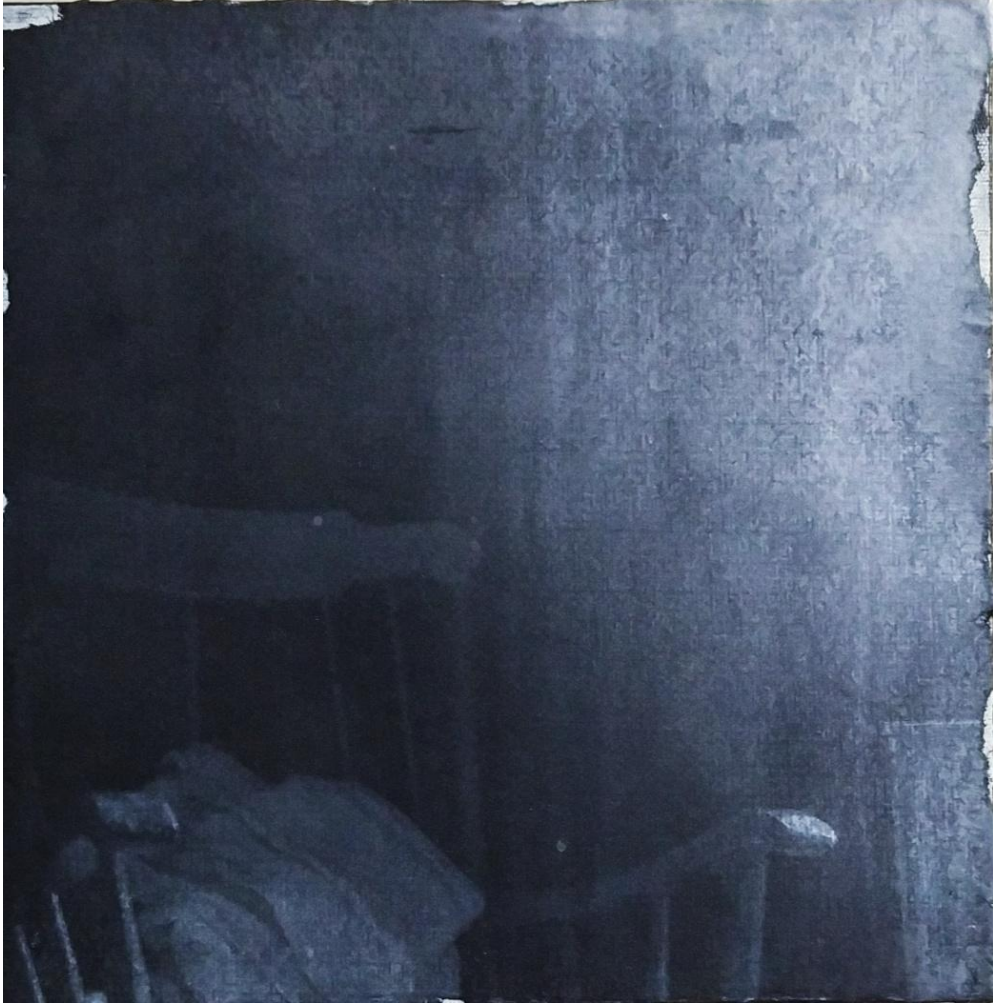
Görsel 45. Bahar Ata, İsimsiz, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 25x25cm, 2018

Resimde yer alan çocuk fotoğrafının alt bedeninin kesilip konulmaması cinsiyetçi yaklaşıma bir eleştiri olarak bilinçlice yapılmıştır. Küçük yaşlarda başlayan bu cinsiyet algısının yok edilmesi erkeğin veya kadının ön plana çıkması değil, sadece insan olarak var olmamın çatışması üzerine bir alt metine sahiptir. Çocuk yaşlarda masallarda dahi yanlış bir algı yaratılarak kötü olanın, cadı olanın daima bir kadın olması durumundan yola çıkmıştır.

Görsel 46. Bahar Ata, İsimsiz, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 25x25cm, 2018

Doğum esnasında, bebeğin ciğerlerine giren o ilk hava ile birlikte, tepkisel bir şekilde çıkan ağlama güdüsü ve dünyaya karşı verilen varoluşun ilk acı çığığı ele alınmaktadır. Aynı zamanda bir insan yaratmanın sorgulaması yapılmaktadır.

Görsel 47. Bahar Ata, İsimsiz, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 25x25cm, 2018

Ses çıkartan
İçinde ölümler var
Geçemez karşıya
ikiye ayırır dünyayı
gider gelirsin
arafta
alt kat üst kat
merdivenin basında
Kediler inemez,
aşağıya bağırlar baahar baahar.
(B.Ata)

Ev içersindeki durumların betimlemesidir. Önceki çalışmalarda geçen ev kavramı doğrultusunda ev içerisinde yaşanan sıkışmışlığı anlatır.

Görsel 48. Bahar Ata, İsimsiz, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 25x25cm, 2018

O büyük canavar tarafından emilen
gecenin saldıran göğsünün içinde
yaşamımdan ayrılmak, bayraksız
göbeksiz,
ağlamadan.

(Sexton,2006, s.46)

Sexton'ın Van Gogh'un yıldızlı gece resminden ilham alarak yazmış olduğu yıldızlı gece şiirinden yola çıkarak yapılmış bir çalışmadır. Tek bir fark vardır artık yıldızlar görünmüyordur, ışıkları solmuştur ve etrafı aydınlatamıyordur. Şiirin dizelerinde ölmeyi ne kadar istediğinden bahseder. Resimde ise artık karanlık yıldızların olmadığı gökyüzünde ölümün tasviri yapılmaktadır. Her şey ölüm için hazırdır.

Görsel 49. Bahar Ata, Günah Çıkarma, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 120x120cm, 2019

Tez kapsamında yapılan çalışmaların bütününde gızdökümcü türle parçalanma kavramının görselleştirmesi söz konusudur. Çalışmalarda yer alan görüntü parçaları yaşanan duygu durumlarının insan zihninde yarattığı parçalanmışlığı ifade etmeye çalışılmaktadır. Birbirinden bağımsız farklı zamanlara ait görüntüleri bir araya getirerek kolaj yöntemiyle şimdiki zamanda yeni anlamlar ifade edilmeye çalışılmıştır. Her bir parça bize farklı bir travmanın etkisini verir. Seçilen renkler, mekanlar, kadın figürleri ve bütünde anlatılmak istenen duygu durumunu yansıtmak için seçilir.

Görsel 50. Bahar Ata, Günah Çıkarma, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 120x120cm, 2019

Çalışma tez içerisindeki sanatçıların birçoğunun ele aldığı “Ev” kavramı üzerinden bir oluşumda sergiler. Kadınların yaşam içerisindeki rolleri arasında yer alan anne, eş gibi durumlar ev kavramıyla yakından ilişkilidir. Çalışmaların ana konularından biri de toplum içerisinde kadın olarak bizlere yüklenen bu roller arasındaki sıkışmışlığın yarattığı kişisel yaralardan bahseder. Çalışmaların ilk aşaması bulduğum ve kendi çektiğim fotoğraflardan oluşan kolajlardır. Daha sonra bunları tuval üzerinde yeniden parçalara ayırarak bir düzenleme oluşturulmaktadır.

Görsel 51. Bahar Ata, Günah Çıkarma, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 120x120cm, 2019

Karmaşık bir yapıda oluşturulan çalışmalarda parçaların her biri önemlidir. Aynı zamanda ruhsal durumun parçalılığını da ifade etmektedir. Biçimsel bir yapıda oluşturulurken parçalarla bütün ifade edilmeye çalışılmıştır. Bütünde bir karmaşa hakimdir, ruhtaki sancıyı yansıtır. Çalışmaların renksizliği solan hayatın bir yansımasıdır. Baskı çalışmalarındaki kırmızı renkler acının şiddetini vurgulamaktadır. Baskı çalışmalarının ilk halleri de kolaj olarak tasarlanılmıştır. Daha sonra ağaç baskı şekline dönüştürülür. Oyma işlemi kişide rahatlatıcı etki yaratarak ayrı bir ritüel şeklinde arınma gerçekleştirilmektedir.

SONUÇ

Böyle bir tezi yazma sebeplerimden belki de en önemlisi yaşam düzeni içerisinde var olmaya çalışırken keskin bir süreklilikle devam eden çoğu zaman dayanılmaz uç noktalarda yaşadığım, yeri geldiğinde beni tökezleten o ‘narin ruhun incinmesi’ durumunu yaşıyor olmak ve zamanla yok eden bir hale dönüşmeye başlamasıdır. Sylvia Plath’la başlayan bu yolculukta öğrendiğim, her şeyin farkındalığında olma durumunun verdiği dehşet verici rahatsızlık ve bu rahatsızlığın gün geçtikçe dayanılmaz bir acı içerisinde yerini yok olmaya bırakmış olması ile acının verdiği hissiyatın da zamanla hazza dönüşmesi, yaşadığım travmaları zamanla yenebileceğim cüretine kapıldığım her anda beliren ve beni yeniden yere seren o acı sonucunda ortaya çıkan korku duygusu olmuştur.

Giriş bölümünde de bahsedildiği üzere tezin tamamen yaşadığım duygular üzerine olması benim için önemli ve itekleyici olmuştur. Tez içerisinde ele aldığım travmaların, yaşanan duygu durumlarının, psikolojik rahatsızlıkların kendi yaşadıklarımla benzer olmasına dikkat ettim. Seçtiğim sanatçılar bu doğrultuda oluşturulmuştur. Bu tezi yazarken bir noktada zorlayıcı, yeri geldiğinde içinden çıkılmaz bir hal almaya başladığı zamanlar yaşadım. Tez kapsamında ki çalışmaları üretirken geçen süreç içerisinde seçmiş olduğum görseller, renkler, mekanlar, yaşadığım travmalar ve üretim aşamasında geçen süre içerisinde, çalışmanın her aşamasındaki duygu durumunun değişiyor oluşu ve bittikten sonra yaptığım resme karşı duyduğum hissiyatsızlığı bu arınmanın bir sonucu olarak görebiliriz.

Çalışmaların ilk oluşumları parçalanma üzerinedir. Kolaj olarak tasarlanılmıştır. Daha sonra resim ve baskı olarak ağaç baskı ve metal gravürde işlere dönüştürülmüştür. Tüm bu parçalanma etkisi insan ruhunun rahatlamaya ihtiyacı olduğunun göstergesi olarak görülebilir. Ağaç baskı çalışmalarında ağacın oyulması, parçalanması azaltma eğilimiyle bir nevi rahatlama, arınma etkisi yaratmaktadır. Uygulama kısmı kişide olumlu etkiler bırakmaktadır.

Tez kapsamında ki çalışmalarda kullandığım görseller, renkler, mekanlar, yaşadığım travmalarla ilişkili bir anlatımı içerir. Çalışmalarımın renk yoğunluğunun koyu tonlar olması, yaşadığım sürecin karamsarlığını boğuculuğunu vurgular. Baskı çalışmalarında kullanmış olduğum kırmızı renkler, acının şiddetini vermek için seçilmiştir. Kadın figürlerinin durağan ve melankolik halleri ruhun çekilmesini; giderek yok olan ruhu ve ölümü çağrıştırmaktadır. Mekanlar “ev” kavramı içerisindeki sıkışmışlığı anlatır. Doğa

görüntüleri ise özlem duyulan özgürlüğe ve huzura işaret eder. Çalışmalarda sıklıkla yer alan göz bize anlatılamayan, kapının ardında kalmış gizleri, varoluşun ızdırabını, duyguları, yaraları anlatmak isteyen bir anlatıcı konumdadır.

Bu araştırma konusu Parçalanma ve Gizdökümcü anlatım biçimi üzerinden görsel anlatımlar yapmayı amaçlamıştır. Gizdökümcü türde üretim yapan sanatçıların psikolojik durumları, yaşam biçimleri, çalışmaları incelenerek itirafçı bir anlatımla arınma durumu araştırılmıştır. Gizdökümcü tür'de yazılmış bazı şiirler görselleştirilmeye çalışılmıştır. Gizdökümcü ve parçalanma kavramının bütünselleşmesiyle itirafçı bir anlatım yolu izlenmiştir. Varılmak istenen noktada üretimlerin oluşum sürecinde amaçlanan gizdökümcü türde var olan arınma kavramı sorgulanmış olup bu duygular doğrultusunda üretilmiş çalışmalarla gerçek bir arınmanın mümkün olup olmadığı sorgulanmıştır. Görülmüştür ki yaşanan travmalar doğrultusunda kişinin kendini üretimle ifade etmeye, geçmişinde yaşadıklarını yeniden hatırlayarak ve yaşayarak yaratım edimi gerçekleştirmesiyle, sanat yoluyla bir arınma söz konusudur. Fakat bu durum ne kadar gerçekçi ve uzun süreli bir etki sağlayacaktır tartışma konusudur. Kişinin hayatını varoluşunu etkileyen bu olayların uzun süreler içerisinde sürekli savaş halinde olmasıyla insanı yoran bir raddeye gelmesi ve belli bir yerden sonra bu çalışmaların da belli bir noktada pasif kalması durumu söz konusu olmuştur. Tüm bu süreç içerisinde sanatçıların yaşamış oldukları psikolojik temelli yaralarından, varoluş kaygıları, yaşam-ölüm döngüsü içerisinde sıkışmışlıklarından kaynaklanılmaktadır. Yaşanılan bu arınma durumu anlık dönemsel hazlar yaratmaktadır. Aslında amacın tam olarak sadece bir iletişim biçimi olduğu, kişinin kendini, var oluşunu, toplum tarafından onaylanma isteğinin bir görünüşü olduğuna, bende buradayım deme isteğinden gerçekleştiği bir yol olduğu soncuna varılmıştır.

Yapılan araştırmanın tez çalışmalarına kaynak göstermesiyle birlikte, bir yanda da kendi yaşamımda ki psikolojik temelli yaralarımı algılamamda ve sorgulamalarıma yön vermekte yardımcı olmuştur. Teorik araştırmalar esnasında öğrenmiş olduğum bilgiler, gördüğüm başka insanların yaşadığı travmalara karşı verdikleri tepkisel mücadele sonucu bunları pratikte çalışmalara dönüştürülerek yeni oluşumlara gebe olması, katarsis etkisi yaratmıştır. Bu tezle birlikte düşünmekten korktuğum ya da kendimi sürekli aynı şeyi düşünürken bulduğum rahatsızlıkları, sanat yoluyla dile getirebilmenin yollarını keşfettim. Yaptığım çalışmaları uzun süreler içerisinde sancılı bir şekilde tamamlamaya çalışırken çalışmalarına karşı duygusuz ve çoğu zaman olumsuz duygular bıraktığını gördüm. Belli

bir süre geçtikten sonra yaptığım resme dönüp arındığımı fark ettim. Tüm bu süreçler geliştirici, kendimi anlamamda ve gerçekleştirebilmemde önemlidir.

Tez çalışması benimle ve bu tezde geçen, her bir travmayı yaşamış sanatçılarla aynı duyguları hisseden yaşamlara ilham olması, kaynaklık etmesi ve arınmak adına sanat alanında farklı yollar gösterilmesi için yazılmıştır.

KAYNAKLAR

Alaca, Iğm Veryeri, 2008, Louise Bourgeois'nın Sanatının Kronolojik Dönüşümü Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 17, Sayı 3, s.9,15.

Akın, Enis, 2010, Türkçe'de Gizdökümcü Şiir, Blogspot, Erişim : 11.11.2019, <http://enisakin.blogspot.com/2010/04/turkcede-gizdokumcu-siir.html>

Aksulu, Zuhale, 2005, Türkçede Gizdökümcü Şiir, Blogcu, Erişim: 6.12.2019 <http://zuhalaksulu.blogcu.com/turkce-de-gizdokumcu-siir/1138877>

Akkaya, Şahinde, 2015, Varoluşsal Bir Çaba Olarak Fotoğraf Yoluyla Kendini Gerçekleştirme: Nan Goldin Örneği Moment Dergi Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi, 2(2): 8-29 s.21

Arts and Culture, Van Gogh, Ağaç Kökleri, 1890, Erişim:08.09.2019, <https://artsandculture.google.com/asset/tree-roots/WQGYd-7iPjW88g?hl=tr>

Artsy, Kathe Kollwitz, Kadın ve Ölü Çocuk, 1903, Erişim:25.10.2019, <https://www.artsy.net/artwork/kathe-kollwitz-woman-with-dead-child>

Artnet, Tracey Emin 'Every Bodies Been There, 1998, Erişim: 18.07.2019, <http://www.artnet.com/artists/tracey-emin/every-bodies-been-there-8EzxLrCtkfK0DtMKDLzPmw2>

BBC, Sylvia Plath, Fotoğraf, Erişim: 12.06.2019, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-47197860>

Boudehina, Djihad, 2017, Alienation and Self-destruction in Sylvia Plath's and Anne Sexton's Poetry, Ministry of Higher Education and Scientific Research University of Algiers 2 Abou el Kacem Saâdallah, Faculty of Foreign Languages Department of English Master Thesis.

Çelikkan, Şule, 2017, Sigmund Freud'da Yaratmanın Psikolojisi: Psikanalitik Sanat Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Science / Yıl: 4, Sayı:11, Haziran, s. 222

Candy Chang, Write A Confession. Kamusal Alanda Sanat Projesi. Las Vegas, Erişim: 26.10.2019, <https://www.trendhunter.com/trends/candy-chang>

Chen, Leslie, 2013 Art & Desing Confessional Art Project, Candy Chang Invites You to Share Your Secrets for Public Display Erişim: 29.11.2019 <https://www.trendhunter.com/trends/candy-chang>

Darendeliler, Serdar, Fotoğraf Âleminde Kısa Bir Devriâlem Artfulliving Sanat Yazıları Erişim: 6.11.2019 <http://www.artfulliving.com.tr/sanat/fotograf-leminde-kisa-bir-devrilem-i-8136>

Değerli, Dilek, 2010, Deli Büyücü Kadın Anne Sexton, Blogspot Erişim:12.12.2019 <http://dilekdegerli.blogspot.com/p/deli-buyucu-kadin-anne-sexton-dilek.html>

Dilmaç, Sehran, 2019, Çağdaş Sanatta Otoportrenin Ele Alınış Biçimleri, DergiPark, Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, Yıl, Cilt, Sayı 42, Sayfalar 195 – 209, s.205

Doğan, Samet, 2018, Postmodern Sanatta ‘‘Zaman’’ın Parçalanması. International Social Sciences Studies Journal, 4(26): 5816-5827 s.5819, 5820

Dökeroğlu, Tekdemir, Özlem, 2019, Acının Resmini Yapmak, Käthe Kollwitz Resimleri Üzerinden Bir Bakış, Journal of İnterdisciplinary and intercultural Art, Cilt: 4, Sayı: 7, Haziran-Temmuz / Yaz s.164

Edward Munch, Ölü Anne ve Çocuk, 1897-99, Erişim:10.10.2019, <https://eclecticlight.co/2017/05/19/edvard-munch-the-frieze-of-life-5-death/>

Eradam, Yusuf, 2004, Milliyet Sanat Dergisi, Susma Cesareti, s.76-81

Frida Kahlo, Henry Ford Hospital, 1932, Erişim: 12.10.2019, <https://www.fridakahlo.org/henry-ford-hospital.jsp>

Hiçyılmaz, Gökçe, 2018, Ölüm Kavramının Işığında Postmodern Sanatta Beden İmgeleri, Akıl Fikir Müessesesi Sanat Yazıları. Erişim: 4.11.2019 <https://akilfikir.net/olum-kavraminin-isiginda-postmodern-sanatta-beden-imgeleri/>

İlbeyi, Gonca, 1998, Frida Kahlo: Yirminci Yüzyılın Mona Lisa’sı Anadolu Sanat, s.42-48

İlter, İlke, 2006, Özyaşamsal Sürecin Ve Kadın Olma Halinin Yansıma Alanı Olarak Louise Bourgeois’da Görsel Anlatı, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,

İnce, Güler, 2015 “Louise Bourgeois: Dünyadan Büyük” Sergisi Üzerine Düşünceler Kolajart Erişim: 13.07.2019 <http://kolajart.com/wp/2015/10/12/guler-ince-louise-bourgeois-dunyadan-buyuk-sergisi-uzerine-dusunceler/>

İyem, Gamze, 2016, Varoluş Sancılarının Ruh Ortakları: Sylvia Plath / Nilgün Marmara, Masa Dergi-Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi 2.Sayı

Marmara, Nilgün, 2016 ‘Sylvia Plath'ın Şairliğinin İntiharı Bağlamında Analiz’ , İstanbul: Everest Yayınları

Moma, Käthe Kollwitz Son Otoportre Litografi, 1943, Erişim: 26.10.2019, https://www.moma.org/s/ge/collection_ge/artist/artist_id-3201_role-1_sov_page-35.html

Moma, Käthe Kollwitz The Widow I (Die Witwe I) From War (Krieg) 1921–22, Erişim: 25.10.2019, https://www.moma.org/collection/works/69685?artist_id=3201&locale=en&page=1&sov_referrer=artist

Moma, Louise Bourgeois, Femme Maison, Serisinden.1947 , Erişim: 22.06.2019, <https://www.moma.org/collection/works/110614>

Moma, Louise Bourgeois, Femme Maison, Serisinden, 1947, Erişim:22.06.2019, <https://www.moma.org/audio/playlist/42/665>

Moma, Nan Goldin “ Nan ve Brian Yatakta” 1983 Fotoğraf , Erişim: 15.10.2019, <https://www.moma.org/collection/works/101659>

Nan Goldin Cookie at Hawaii 5.0 Bathroom, NYC. 1986 , Erişim: 15.10.2019, <https://www.phillips.com/detail/nan-goldin/NY000219/55>

Nilgün Marmara Fotoğraf , Erişim.10.11.2019, <https://t24.com.tr/k24/yazi/nilgun-marmarada-siir-yasamak-ve-olmek-ustune,151>

Öz, Cansu, 2014, Nilgün Marmara'nın Hayatı ve Eserlerinin İncelenmesi Yüksek Lisans Tezi Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yeni Türk Bilim Dalı, Rize

Plath, Sylvia, 2016, Ariel ve Seçme Şiirler, (Y.Eradam, çev.) İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi.

Saatchiart, Tracey Emin 'Everyone I Have Ever Slept With 1965–1995' 1995 ,
Erişim:13.08.2019, https://www.saatchigallery.com/aipe/tracey_emin.htm

Sanat Karavanı, Louise Bourgeois, Maman, 1999, Erişim:22.06.2019,
<https://sanatkaravani.com/wp-content/uploads/2017/03/maman-heykel-620x400.jpg>

Sexton, Anne, 2006, Kilitli Kapılar, (D.Değerli, çev.) İstanbul: Artshop yayınları.

Tüfekçi, Dilek, 1999, Anne Sexton: “ İtirafçı Şair” Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İngiliz Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Erzurum.

Tate, Louise Bourgeois, The Destruction of the Father, 1974, Erişim: 22.06.2019,
<https://www.tate.org.uk/whats-on/tate-modern/exhibition/louise-bourgeois/room-guide/louise-bourgeois-room-6>

Tate, Tracey Emin, My Bed, 1999, Erişim: 13.07.2019,
<https://www.tate.org.uk/art/artworks/emin-my-bed-l03662>

The Art Story, Robert Rauschenberg, Havayolu, 1964 Erişim: 3.09.2019,
https://www.theartstory.org/artist/rauschenberg-robert/artworks/#pnt_7

The Guardian, Anne Sexton, Fotoğraf, Erişim: 11.06.2019,
<https://www.theguardian.com/books/2018/nov/28/early-anne-sexton-works-rediscovered-after-60-years>

Türk, Ayşegül, Akkol, Nuray, 2010 Tracey Emin'in Günümüz Sanatındaki Yeri Ve İşlerinin Değerlendirilmesi. Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 2 105-120 s.108

Yapıcı, Jülide 2016 Freud'un psikanalize genel bakış: id (Alt benlik), ego (benlik), süperegö (üst Benlik) Erişim:18.09.2019 <https://dusunbil.com/freudun-psikanalize-genel-bakis-id-alt-benlik-ego-benlik-superego-ust-benlik/>

Walle, Josephine Van De, 2017, Modern Klasikler: Tracey Emin- Yatağım, 1998 Erişim:06.07.2019
<https://artlead.net/content/journal/modern-classics-tracey-emin-bed-1998/>

Weele, Simon Van Der, 2012 The confessional art of Tracey Emin Erişim:2.10.2019
<http://arno.uvt.nl/show.cgi?fid=122979>